

Türk Mason
DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

İyi İnsan (Hanri Benazus) 2838

İnsanda Karakter Teşekkülü (Cemal Kıpçak) 2845

Özlenen Büyük Saadet Tapınağı (Jozef Habib Gerez) 2859

Mevlananın Sosyal Cephesi (Dr. Sırrı Alıçlı) 2860

Felsefe ve Masonluk (Necdet Ekrem Olcay) 2868

"Yoga" Nefse hâkimiyet tekniği - Saadet yolu
(İlhan Güngören) ... 2874

Mesul müdürü : Hamit Ören
İdare yeri : Tepebaşı No. 111 — İstanbul
Nüshası : 125 Kuruş
Yıllık abone : 5 Lira
Basıldığı yer : Kulen Basımevi - Galata

Revue Maçonique
Adresse : Tepebaşı No. 111, İstanbul

İstanbul 29 Nisan 1964

TÜRK MASON DERGİSİ

Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur

Yıl : 14 ★ İstanbul, Nisan 1964 ★ Sayı : 54

Muhtelif memleketlerdeki Mason teşkilâtı, müşterek gayede ve idealde birleşme bakımından üniversel, fakat herbiri kendi memleketi bünyesinde tamamiyle müstakil, millî bir müessesedir.

İYİ İNSAN (*)

★ Hanri BENAZUS ★

Hayatta her zaman ve her vesile ile ve bilhassa bu mabet içinde «İYİ İNSAN» tabirini duyarız. Bu konuşmamdaki gaye, basit de olsa bu mevzu üzerinde bir nebze durmak ve bu fikirlerin incelenmesini yapmak olacaktır.

Evvelâ İYİ İNSAN ne demektir? Tabiidir ki bu konu, üzerinde şöyle basit bir kaç dakika durmakla işlenecek bir konu olmaktan çok uzaktır. Bu mevzu üzerinde binlerce kitap yazılabilir ve iyi insanın faziletleri, karakterleri, düşünceleri ve duyguları anlatılabilir. Biz burada bu mevzuu basit ve zahiri manası ile etüd etmeğe çalışacağız.

İyi İnsan'ı şöyle tarif etmek mümkündür. «İyi insan kendi arzu ve menfaatlerini ön plana almayan, yalnız kendini düşünmeyen ve dünya üzerinde yalnız olmadığını unutmıyan, hayatını, saadetini bütün insanlığa borçlu olduğunu bilen ve bunu büyük bir sorumluluk duygusu ve şuuru ile hisseden insan demektir».

Tabiidirki bir insan doğuştan bu vasıflara sahip değildir. Bu bir çaba ve direnmenin neticesidir. O halde bir insan bu mertebeye nasıl erişir, nasıl olgunlaşır, nasıl kemâle doğru yaklaşır ve yahut Yunus Emre'nin deyişi ile nasıl pişer ve nasıl yanar. Bu basit bir olageliş değil, belki de bir ömre bedel çalışmanın erişilemiyen sonucudur. Bu pişme yolundaki engeller bu gaye için çalışanların ilk tökezlenme ve cayış noktalarıdır. «İnsan yapacağı işlerde karşılaştığı engelleri de sevmelidir» diyen filozof,

(*) Bu konferans 20.2.1964 tarihinde İzmir Locasında verilmiştir.

sevginin bu türlüsü bugünün aceleci ve kolay başarıya alışmış insanları için tuhaf gelebilir. Fakat dikkat edilirse engel ve başarısızlıkların bizi daha realist olmağa sevk ettiği, irademizi kuvvetlendirdiği, karakterimizi geliştirdiği, düşüncelerimizi derinleştirdiği ve azmetmek duygusunu geliştirdigini görürüz. Bu suretle insan gayeye doğru büyük bir hamle yapmış olur. Bunu müteakip insan azim, sebat, sabır ve çalışkanlık meziyetlerini kazanır, kendisine karşı bir disiplin elde eder. Bu daha ziyade bir karşı koyma ve arzulardan feragat edebilmek demektir. İradenin yalnız ameli çalışma ile geliştirilmesine imkân yoktur. Çünkü yapmak ve vazgeçmek biri birlerinden bam başka iki enerji kaynağıdırlar.

Karşı koyma çabası, eski filozofların deyimi ile «Ruhu nefse hakimiyete ulaştıran bir jimnastiktir». Bu jimnastiğe yoksulluğa, ıstıraplara dayanma gücü de dahildir. Hatta eski filozoflar talebelerine mutlaka bu jimnastiği yapma şartı koşmuşlardır. Onlara göre bir insan ancak bütün arzularına gem vurabildiği zaman filozof olabilme imkânına kavuşabilir. Dikkat edilirse Kinizm felsefesinin ana hatları aynı fikir ve düşüncelere dayanmaktadır. Bir Diyogenes'i bugüne ulaştıran, keza bir tek eseri dahi mevcut olmamasına rağmen Sokrates'i ölmezler arasına sokan hep bu duyguların neticesidir. Bu ruh jimnastiği bilâhare hiristiyanlıkta kiliseye girmiş ve bilhassa Buda dininde kendini bütün özelliği ile göstermiştir. Fakat bu biraz da din inanşları ile dünyadan el etek çekmek gibi bir şeydir ki bu da mevzuumuzun haricinde kalmaktadır. Vaz geçmek ve yoksun kalmak hayatın neş'esini kaybetmek demek değildir. Arzularına «Hayır» diyebilen insan muhakkak ki daha neş'eli olabilir. Bu insan kendine daha hakimdir, yaşama zevkini daha rahat tadabilir. Öyle bir insan için zevkin kedere, vicdan azabına dönmek korkusu yoktur. Asıl hayat, karanlık kuvvetlere hakim olmak demektir. Çok zaman büyük üzüntüleri küçük fedakârlık-

larla önlemek mümkündür. Artık kol kuvvetinin üstün vasıf sayıldığı devre çoktan geçmiş ve irade kuvveti onun yerini almıştır. Nefse hakimiyet ruha hakim olmanın başlangıcıdır.

Nefis hakimiyetini sağlıyan unsurlardan biri de hiç şüphesiz susabilme sanatıdır. Bundan san'at diye bahsetmek ile, vermek istediğimiz değeri takdir mümkün olur. Ünlü Pitagoras bile, her aldığı talebeyi bir yıl müddetle susma denemesine tabi tutardı. Susmak düşünme için bir başlangıç ve ruh için de istekler dünyasına bir galebedir. İnsan oğlu yaratılış icabı dıştan gelen etkilere ilk önce konuşarak karşılık verir. Rahatsız olan ve heyecanlanan his ve organlar konuşarak rahatlar. O halde susmak dünyanın dış tesirlerinden kurtulmak ve dolayısı ile ruhun zaferi demektir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi susmak aynı zamanda düşünmenin başlangıcıdır demiştik. Eflatun bize Sokratı anlatırken, talebelerine susmayı öğrettiğini, kendisinin daima konuştuğunu, fakat ders vermediğini, öğreticiliğinin sual sormak, uzun zaman düşündürmek ve doğruyu buldurmaktan ibaret olduğunu söyler. Hazır bir fikri kabulden ziyade ona düşünce yolu ile erişmenin doğru olduğuna inanırdı.

Bir insanı iyice dinlediğimiz ve anladığımız müddetçe, daha iyi anlamak, daha iyi ikna etmek ve hatta daha iyi ikna olabilmek imkânına sahip oluruz. Dinlemeden peşin hükümlere itiraz eden insan hiç bir zaman kendi dar çerçevesinden kurtulamaz.

Ruh tekâmülünün diğer bir vasfı kendini bilmektir. Bu biraz da insanın kendini beğenme duygusu ile mücadele etmesi demektir. İnsan yaratılış icabı kendisine toz kondurmaz, hiç bir itirazı, ithamı, suçu kabul etmez ve hatta vicdan azabını bile susturmağa çalışır. İnsan en çok kendisi ile ilgili kararları verirken aldanır. Bu aldanma

başarısızlık sebeplerini kendi karakterimizde aramamıza mani olur. Bu da huzursuzluk dediğimiz ve insanı için için yiyen duyguya doğru bizi sürükler. Huzursuz bir insanın hareketlerinde kendini tanımaktan kaçmak arzusu vardır. Paskal'a göre «Hiç bir şeyi kendisi kadar sevmiyen insan en çok kendisi ile baş başa kalmaktan korkar». Bu suretle insan her iyi duyguyu kendinde her kötü vasfı ise karşındakinde aramak zavallılığına düşer.

Aslında insan kendi gerçek durumunu ancak muayyen bir olgunluğa eriştiği zaman açıklamalıdır. Bütün bu satırları (K e n d i n i B i l) cümlesi ile kesin ve özlü olarak izah etmek mümkündür. İnsan kendine, evham hissi ile her türlü hastalığı mümkün görür, fakat hiç bir zaman basit bir kusuru bile kendinde bulmak ve hatta hissetmek cesaretini göstermez. Bakın (Volkar) bunu ne güzel tarif etmiş, Diyor ki «Eğer bir tıp kitabı okursam, teşhis ettiği bütün hastalıkları kendimde bulurum. Fakat eğer bir ahlâk kitabı mütalaa edersem bütün kusurları komşumda ararım».

Her insan yücelmesini ve olgunlaşmasını temin için hem kendini bilmeli, hem de karşısındakini anlamağa çalışmalıdır. Dünya üzerindeki insanların çoğu her nedense bu vasıftan çok uzaktır. Herkes kendisinin anlaşılmadığından şikâyet eder. Halbuki anlaşılmak çok az insana, iyice kemâle yaklaşmak nadir insanlara nasip olmuş bir şeydir. Haayatta anlaşılmayı değil, karşısındakini anlamayı gaye edinmek lâzımdır. İnsan anlaşılmamanın üzüntüsünü çekmektense bütün ruhu ile başkalarını anlamağa çalıştığı müddetçe hayatın daha da güzelleştiğini görür. Fakat bunu yapan insan sayısı kaçtır. Kaç insan karşısındakinin iyi vasıflarını kendisinde olmasa bile tam bir huzurla görebilir. Benliğimizin bu vahşi taraflarına zincir vurmak, görüş ayrılıklarını kükremeden gidermek, başkalarının iyi vasıflarını huzursuzluk duymadan kabullenmek çok güçtür. İnsanları anlamayı ve onları sevmeyi me-

selenin bir başlangıç noktası olarak gören kimse kemâle ermenin yolunu bulmuş demektir. Bu hisler insana gerekirse kendi hislerine kıyabilme gücü verir. Bir sorumluluk hissi gün geçtikçe insanın ruhunu kaplar, asilleştirir. Bu da insanda daima bir teşekkür duygusu yaratır. Çok zaman bir teşekkür, veya zıttı görünmesine rağmen ayni duygunun bir tezahürü olan bir özür dileme, ne kalpler fethetmez. Ne yazık ki bu iki kelime çok insanda bir alçalma, bir gurur fedakarlığı gibi mütalaa edilir. Halbuki bu tanrısal bir duygudur, insanı Allaha yaklaştırır.

Aslında hiç bir şey büsbütün düzeltilemez. Bozulan saadet yerine konamaz, kırık bir kalp tamir edilemez. Acı bir söz ruhun derinliklerine kadar işler, insanın bütün benliğini zehirler. Fakat bir özür dileme bütün bu duyguların gerçekleşmesini önler, insanî münasebetleri düzeltir, dostluğu derinleştirir.

Bir çok insanlar kalplerinde iyilik taşırlar, ama bu iyiliği dışarıya aktarmasını bilmezler, yani iyilikten pratik olarak faydalanmasını bilmezler. Bu iyi taraflarını dışarıya yönetmezler, daha açık deyimi ile içlerinde taşıdıkları samimiyeti söze çeviremezler. İçimizde bulunan bu dışa vurmıyan iyilikler bize dış dünya ile olan irtibatlarımızda kendimizi kapıp koyvermek hakkını vermez. Bir insanın içinde iyilik olması kâfi değildir. Bu hislerinden herkesin faydalanması icap eder.

İyi insanın her zaman fena insan ile karşılaşması faydalı bir şeydir. Bunu yapmamak fenaların daha fena olmasına yardım etmek demektir. Onlara iyi taraflarımızı göstermeli ve iyi yola gelmelerine yardımcı olmalıyız. Unutmamak lâzımdırki fenanın bulunması iyiliğin kıymetini yükseltmiştir.

İnsan dünyaya küsmemeli ve dünya ile olan ilgisini hiç bir zaman kesmemelidir. Bu tanrıya karşı gelmek demektir. Hiç bir insan dünyaya tanrısal bir hayat yaşa-

mağa gelmemiştir. Herkes hayatı olduğu gibi bütün gerçekleri ile yaşamak zorundadır.

Acı ve ıstırap insanları olgunlaştırır. Bu suretle felâketlere, kayıplara, hayal kırıklıklarına daha kolay dayanmak imkânı doğar. Çok ıstırap çekmiş insanlar, teselli vermeyi, yardım etmeyi daha iyi bilirler. Gerçek teselli çok zaman acı denemelerden sonra öğrenilir. Çektiğimiz bu acı ıstıraplardırki bizlere başkalarını sevmek ve anlamakd uygusunu öğretir. Bir acıyı paylaşırken, bir kimseye el uzatırken en mühim şey beraber hissetmektir. Bu bakımdan ıstırap insanları olgunlaştıran bir okuldur. Bu şekilde olgunlaşmış bir insan her şeyi daha sakin karşılar, halinden dert yanmaz, çünkü hayatı olduğu gibi görür. Böyle insan için her kesin üzüntüsü kendi üzüntüsü, herkesin neş'esi kendi neş'esidir.

Acı ve ıstırabın ölmezliğe eriştirdiği (Hellen Keller) şöyle diyor : «Ruhumda hiç bitmiyen bir sessizlik var. Konuşamıyorum, duyamıyorum, göremiyorum. Bunun için kaderimden şikâyet edebilirim, fakat bir ses bana : (Kendini unutmak bir saadettir) diye fısıldıyor. Böylece ben de başkalarının gözlerindeki ışığı kendi güneşim, başkalarının kulağındaki senfoniyi kendi musikim, başkalarının dudaklarındaki gülüşü kendi saadetim yapmağa çalışırım». Evet insanlık yalnız fert değildir. Kül halindeki fertler, yani cemiyettir. Eğer Allah sadece renkleri yaratmış ve onları ayırt edecek gözleri yaratmamış olsaydı bu renkler neye yarıyacaktı. Renkleri ve gözleri yaratıpta ışığı yaratmasaydı renkler ve gözler neye yarıyacaktı. Bu üç şey insanlar gibi biribirlerinin tamamlayıcısı olmuş ve biri birleri için yaratılmıştır. İşte tek fert yalnız renk, yahut göz veyahut da yalnız ışık olmaktan ileri gidebilirmi? Işık daima renge, göz daima ışığa muhtaçtır».

Sözlerime şu son bir kaç satırla son vermek isterim.

Bir gül fidanı Mart ayında başkadır, Temmuz ayında başka, Martta gübrelenmiş bir topraktan yükselen, çıplak

bir fidandan başka bir şey yoktur. Temmuzda ise şahane bir şekilde açan güllerin kokusu her tarafı kaplar. Pis kokulu gübreden gülleri çıkaran gül fidanının ne usta bir sanatkâr olduğunu düşündünüz mü? Kirli Koyu topraktan en güzel renkleri, en baygın kokuları çıkarmak büyük bir san'at değil de nedir? Biz insanlar çok zaman çiçek ve bitkilere kendimizi utandırmak fırsatını veririz. Gül kokusunda ne toprak ve ne de gübre kokusu hissetmek mümkündür. İnsan bir gül, toprak ta hayattır. Bu topraktan güzel bir gül çıkarmak vazifesi ruhumuza düşer. Hayatımızın gübresi olan bütün tatsızlıkları, çirkinlikleri, acılıkları gülümüzde aksettirmemeli, onu işliyerek güzelleştirmeğe çalışmalıyız. Günlük hayatın getirdiği kötülükler, öfkeler hiç bir süzgeçten geçmeden çiçeklerde aksediyor. Bu durumda gül ve koku nereden gelebilir. Böyle insanlarda, toprak ve gübre, koku ve renginden başka bir şey olamaz. Ustalık onları işliyebilmek ve güllerin en iyisini yaratabilmek sanatındadır.

Erdemliğe erişmek için en iyiyi yapacak en iyi düşünceyi benimsemek gerekdir.

Bu da ancak gerek düşüncede, gerekse tatbikte tam bir özgürlük sağlamakla mümkündür.

Bu özgürlüğün temeli ise âlicenaplıktır.

Deskart

İNSANDA KARAKTER TEŞEKKÜLÜ (*)

★ Cemal KIPÇAK ★

Muhterem Üstadlarım,

Karakter tahlili üzerinde konuşmak selâhiyetinde olan bir kardeşiniz değilim. Bu konu 4 soru halinde bir taravay esası olarak bizlere verilmiştir. Bu konuşmam bu sorulara ait olarak yapabildiğimiz naçiz araştırmaların siz Üstadlarıma arzedilmesinden ibaret olacaktır.

1. Soru — İnsan karakterinin teşekkülünde müessir olan sebep ve amiller ve tesir nisbetleri nasıldır?

Cevap — Psikoloji otoritelerinin belirttiklerine göre insan karakteri bir çok elemanların birleşmesiyle meydana gelmektedir. Bu elemanların bir kısmı irsidir, bir kısmı da sonradan kazanılmıştır, kisbidir.

İrsi elemanlar, mizaç ve huy gibi doğuştan insanda organik bünyesinin icabı olarak vardır. Herkes. vücudünün ve organlarının özellikleriyle başkalarından farklıdır.

Bilindiği gibi, insanda organizmanın yapılışı ile sinir sistemi ve iç salgı bezlerinin çalışması, muhite uyma ve davranış faaliyetlerinde önemli tesirler yaparlar. Herkesin organik teşekkülünde maddi miras olarak, ana baba veya atalardan intikal eden bir benzerlik vardır. Bu organik irsiliği değiştirmek mümkün değildir.

İşte, bu organik irsilik gibi bir de manevi irsiliğin bulunduğu bilginler tarafından kabul edilmektedir. Bu manevi irsilik dışyönelişler, iç gövdeler ve refleks kabiliyetleri halinde belirmektedir. Ve bunlar insanda huy ve mizaç denen manevi vasıfları tayin etmektedirler.

(*) Konferansdır.

Bir insanda mizaç, organizmanın umumi faaliyetinin ahenkli veya ahenksiz oluşuna göre tezahürler göstermektedir.

Fransız filozofu (Fouillée) der ki :

Bizim esas karakterimiz organizmanın iç güdüsü, organizmamız ise karakterimizin dışarıdan görünüşüdür. Ruhi vaziyetlerimizin altında bedeni vaziyet ve hareketlerimiz vardır. Bu suretle manevi değişikliklerimizin esası organzmamızda gizlidir.

Mizaç mes'elesi hala çok karışık bir durumdadır. Eskiler, asabi, demevi, lenfavi, sevdavi diye mizaç üzerine bir tasnif yapmışlardır ama bu tasnife rağmen mizacın tahlili üzerinde bilgiler hala çok mahduttur. Meselâ, histeri gibi bazı gayrıtabiilikler mizacın ehemmiyetli şekilde değişmesine sebep olmakta ise de bu değişmelerin bağlı olduğu organik hareketler de pek iyi bilinememektedir.

Huy meselesine gelince, insanın dünyaya geldiği zaman kendinde bulunan manevi kabiliyetlerin toplumu huy olarak ifade ediliyor. Bu konu da tamamen aydınlatılmış halde olmamakla beraber, hafıza ve dikkatte olduğu gibi zihnî, heyecanlarda ve temayüllerde olduğu gibi teessürî, bedeni hareketlerdeki şiddet veya ağırlıkta olduğu gibi fiili şekilde olabilmektedir.

Psikoloğ Alber Burlond, psikoloji hakkında yazdığı eserde karakterin tasnifi hakkında diyorki :

1) Karakteri, biyolojide yapılan tasnifler gibi fasilelere ayırmak mümkün değildir. İnsanlar, aynı cinsten oldukları için aralarında dereceli farklar bulunmaz. Hepsi, az veya çok zeki, az veya çok hassas olur. Bu sebeple psigologlarda, biyolojistlerdeki ölçüleri bulamayız. Psikologların tefrik ettikleri tiplerde bulunan veya bulunmayan vasıfları kat'iyetle ayırarak belirtmek mümkün olama-

maktadır ama, muayyen bazı vasıfların dozajı üzerinde münakaşalar yapılabilir.

2) Karakter tasnifinde umumiyetle zekânın tesirinden bahsedilmez. M. Mentré, bir çok misaller vererek insanların düşüncelerinin ayrı ve hissediş ve yaşayış tarzlarının da ayrı olduğunu izah etmiştir. Karakter konusunda dikkate alınacak hususlar yalnız zevkler fikri temayüllerdir. Bununla beraber, yapılan tasnifler üzerinde de ittifak etmek mümkün olamamaktadır. En az tenkid edilenler olarak, (Heymans) ve (Wiersma) nın tasniflerini buraya kaydediyoruz. Bu psikologlar, tasniflerine esas olarak (hassaslığı) (L'émotivité) ve (hareketliliği) (L'activité) almışlardır. Ayrıca, eski ve unutulmuş da olsa herhangi bir duygu ve müşahedenin şuurda az çok aksini bırakan tesirlerini de bu fasıllara ilave etmişlerdir. Bu son tesirlere ikinci tesir ismi verilmektedir. Buna karşı ilk tesirler olarak, iz bırakmayan intibalar, değişen zevkler ve gerek şefkat ve muhabbette ve gerekse tasavvurlardaki değişik haller sayılmaktadır.

Bu izahların çerçevesi içinde hassaslığa (A), hassas olmamazlığa (nA), hareketliliğe (E), hareketsizliğe (nE), ilk tesirlere (P) ve ikinci tesirlere (S) dersek, bunların türlü karışımının ne gibi şahsiyetler meydana getirdiği aşağıda izah edilen şekillerle tesbit edilmiştir.

1) nE nA P : Bunlar tarihte belirli bir şahsiyeti hiç göstermemişlerdir.

2) nE nA S : Bunlar da tarihte belirli bir şahsiyet göstermemişlerdir.

3) nE A P : Bunlar demevi tiplerdir. Misal : Monteskieu, Voltaire.

4) nE A S : Bunlar flegmatik tiplerdir. Misal : Kant, Franklin, Taine, Buffon.

5) E nA P : Bunlar asabi tiplerdir. Misal : Byron, Poe, Müsset, Dostoevski.

6) E A S : Hassas tiplerdir. Misal : Rousseau, Robespierre, Briand, Amiel.

7) E A P : Hiddetli tiplerdir. Misal : Mirabeau, Danton, Gambetta, Sand.

8) En A S : Muhteris tiplerdir. Misal : Flaubert, Michelet, Napoleon, Pasteur, Pascal.

Bu tasnif de tenkidden kurtulamamıştır. Başlıca kusuru olarak, intiba tesirlerini hassasiyet ve harekiyet formülleriyle aynı seviyyede tutması gösterilmiştir. Burada intiba, müstakil bir psikolojik cevher sayılmamaktadır. Mesela, Heymansın bir anketinden alınan netice olarak kadınların umumiyetle evlerinin düzenlenmesinde sık sık değiştirmeler yapmak merakında oldukları, fikirlerinde devamlı bir teselsülün bulunmadığı, erkeklere nazaran ölülere ve hatıralara daha fazla saygı ve bağlılık gösterdikleri, hissi duygularının daha derin ve daha sürekli olduğu sabit olmuştur. Bu duyguları ile kadınlar bazı safhaları ile ilk tesire, bazı safhalarıyla da ikinci tesire tabi gibi görünmektedirler. Şu halde tasnifte kadınlar ve erkekler için ayrı ve hususi vasıfları dikkate almak gerekecektir.

Bu gibi ihtirazi kayıtları dikkate almak şartiyle yukarıdaki tasniflerin karakter tahlilinde dikkati çeken bir mahiyet taşıdığını kabul etmek mümkündür. Bununla beraber kat'i netice sayılacak bir tasnifin henüz tertiplenemediğini belirtmek doğru olur.

Burlonda göre karakterin esası başlıca fıtri temayüllerdir. Bu temayüller herhangi bir mefhum üzerinde temerküz etmeden evvel bilhassa hissi tesirlere tabi olarak birleşirler. Bu birleşme şahısta kabiliyet halinde belirir ve fıtri bir olumluluk içinde istidat olarak vasıflanır. Karak-

ter, büyük bir nisbette şahsın istidatlarının sentezi halindedir.

İstidadın fizik tezahürü mizaçtır. Mizaç, muayyen nisbetlerde karakterin kuruluşuna tesir eder. Mizacın mahiyetini (Hipokrat), vücuttaki safra, balgam ve sair sıvı maddelerinin nisbetlerine tabi saymaktadır. Buna göre, demevi, asabi, flegmatik ve melankolik mizaçlar diye tasnifler yapmıştır. Böyle bir tasnifin bu günün ilmi telekkilerine pek de aykırı gelmediğini söylemek mümkündür. Bu günkü telekkilerde de mizaç ve karakterin oluş şartlarının kan gruplanması kimyası ile iç ifraz guddeleri vasıtasiyle kana karışan hormonlardan doğduğu münakaşa edilmektedir. Bu guddeler, bünyenin sempatik veya parasempatik asabı üzerine doğrudan doğruya tesir ederek bunların faaliyetini bazan hızlandırır, bazan da yavaşlatır. Bu asab arasında muvazenesizlikler ise neticede hissi şoklara sebep olan bünyevi faaliyet veya depresyonları meydana getirirler.

Fransada (Claude Sigaud), (Mac Auliffe) (Corman), Almanyada, (Kertschmer), İtalyada ((Pende) ve (Viola), Amerikada (Scheldeon), somatotyp ve psychomorphologie ismi verilen bu ilimle meşgul olmuşlardır. Bu bilginlerin hazırladıkları etüdler burada hulasa olarak dahi izah edilemiyecek kadar karışıktır. Meselâ, üzerinde etüd yapılan (Longitype sthenique) tipteki uzun boylu insanların karakter itibariyle israfkârlığa hevesli oldukları belirtilmekte ve bu tiplerin hipertroidien ve hipersürrenal oldukları tesbit edilmiş bulunmaktadır. Tiroidin bünye inkişafı üzerinde kuvvetli tesiri bulunduğu ve böbrek guddelerinin de sempatik bünye vasıtasiyle uzviyyet üzerine tesir gösterdiği bilinmektedir.

Bu vaziyette, bünyevi teşkilatın karakter üzerine kat'i tesirleri bulunduğunun sabit olduğu iddia edilebilmektedir.

İstidadın fikri ve tabii tezahürü ise, şahsın psikolojik

kabiliyetlerinin muhassalası halinde meydana çıkar. Bu tezahürlerin bir takım şahsi meyiller halinde belirdiği bilinmektedir. Bu günün psikologları, bu meyillerden bir çoklarının irsiyet yolu ile geldiğini ve Mendel kanunlarından hiç olmazsa bir tanesine uyacak durumda olduğunu isbat etmişlerdir. Bunlardan bilhassa en bariz şekilde görüneni baba veya anadan gelen irsiyet tesirinin açıkça tesbitinin mümkün olması ve karakterin bu tesirlerin karışımından gelmiş mahlut bir mahiyet taşımamasıdır.

Karakterde sonradan kazanılmış elemanlar ise, fizik ve sosyal çevreden huylar ve mizaçlar üzerine eklenirler. Fizik çevre, iklim, tabiat ve maddi eşyanın tesirleriyle kendini gösterir. Sosyal çevre ise, ferdin içinde bulunduğu cemiyetin eğitim, öğretim, meslek, aile, okul ve diğer kurumlarıyla insana yaptığı tesirlerdir.

İnsanın karakterinin teşekkülünde müessir olan bu sebeplerin tesir nisbetlerinin tayinine gelince, bu hususta mütehassısların bir esasta ittifak edemedikleri göze çarpmaktadır. Zira, karakter, bazılarına göre bir defa teşekkül ettikten sonra artık hiç değişmez, sabit kalır. Bazılarına göre ise önemli tesirler altında vucut nasıl değişmelere uğruyorsa, karakter de bazı tesirler altında değişir. Bu tesirleri, yaş ilerlemesi, hastalıklar, büyük buhranlar ve saire gibi hususlar olarak sayıyorlar.

Bu durumda, karakterin teşekkülünde müessir olan sebep ve amillerin tesir nisbetlerini umumi bir kaide halinde belirtmenin pek mümkün olamıyacağı anlaşılır. İlmi tetkikler, bazı ahvalde bir sebebin yalnız başına müessir olabileceğini izaha uğraştığı gibi, bütün sebeplerin de türlü tesirler altında iştirak nisbetlerinin geniş ölçüde değişerek karakteri de kuvvetli değişmelere tabi tuttuğunu göstermiştir.

2 Soru — Dünyaya gelirken birlikte getirilen ve şahsi karakterde hususiyetler teşkil eden irsî müessirler var-

mıdır. Varsa, her şahıs zamanla kendi nefsinde bunların tahlilini yaparak müsbetlerin tekâmülüne ve menfilerden kurtulmaya muvaffak olabilirmi? olursa, ne ölçüde netice alabilir ?.

Dünyaya gelirken birlikte getirilen ve şahsi karakterde hususiyetler teşkil eden irsi müessirlerin varlığını yukarıda belirttik. Aynı fasılda, karakterin değişmesini mümkün kılan müessirlerden de bahsettik. Bu müessirlerin karakterde yaptığı değişiklik ekseriyetle bir tekâmül halinde göze çarpmaktadır. Bu tekâmül, çocukluk, gençlik ve ihtiyarlık devrelerinde tabii bir seyir takibeder. Diğer taraftan, ferdin içinde yaşadığı maddi ve sosyal şartlar, iklim, toprak, mesken ve hayvan ve nebatlar da karakter üzerinde değişmelere sebep olurlar. Bu sebepler, ırkların ve kavimlerin hayat şartları üzerine tesir ederek ırk karakterini de ayrı bir mahiyette olgunlaştırır ve teferik ettirir. İnsanın tabi olduğu fiziolojik şartlar da karakter değişmelerinde müessir olur. Meselâ, türlü şekil gıdalanmalar ve türlü hastalıklar karakterde değişiklikler yapar. Fakat, karakter üzerinde en kuvvetli müessir muhakkak ki iradedir. İradenin karaktere müessir olacak şekilde kuvvetini hissettirmesi ise ancak iradenin terbiye edilmesiyle mümkündür.

Bazı bilginler, karakterin irsi mahiyetinin asla değişmiyeceğini, binaenaleyh iyi karakterli insanlar yapmak için beşer neslini ıslah etmek, yani zürriyeti iyi karakterli insanlara devam ettirerek fena karakterli kimselerin zürriyetini inkıtaa uğratmak gerektiği tezini müdafaa etmişlerdir. Bunlara (Öjenikciler) ismi verilmiştir. Bu nazariyenin en kuvvetli müdafileri (Kant) ve (Şopenhaver) dir. (Kant) seciyemiz ve ona dayanan irademiz hiç bir şekilde değişmek der, Şopenhaver de (ruhun dış tezahürleri değişiklik gösterse bile asıl yaradılıştaki karakter asla değişmez) demektedir. (Ribot) da bu fikirdedir. Bu psikologlar, karakterin organik köklerden doğduğu kanaatinde-

dirler. Hatta, doktrine göre şuur altı duygularımız, organik esaslı olsun veya olmasın bünyeden sökülemiyecek tarzda benliğe hakimdir. Fakat, karakterin değişmez mahiyette olduğunu tesbit edebilmek için onun teşekkülüne esas olan unsurların başlangıçtan itibaren biribiri ile münasebetli olarak bünyeye yerleşmiş olmalarını kabul etmek gerekecektir. Halbuki psikolojik etüdler, bu unsurların biribiri ile pek alakalı olmadığı ve münasebetlerinin prensip halinde belirtilecek esaslar kurmaya kifayetii olmadığını göstermiştir.

Bu durum, karakterin tali temayüllerin farklar göstermesi veya biribirini tamamlaması gibi tesirlere tabi olabileceğini gösterir. Bu farklaşma veya tamamlama keyfiyeti ise bir taraftan muhittin, diğer taraftan terbiyenin tesirine bağlıdır. Psikanalistler, çocukların ilk müşahede senelerinde maruz kaldıkları kuvvetli tesirli hadiselerin karakterlerinin teşekkülünde büyük rol oynadığını iddia ediyorlar.

Bilhassa seksüel karışıklıkların da bu hususta ehemmiyetli tesirleri olduğu söylenmektedir. Ancak, insanlarda yaşın ilerlemesi sırasında merak, alaka merhamet, ihtiras gibi tesirlerin karakter üzerinde işlediğini de bir çok misallerle belirtmek mümkündür. Bu tesirlere ilave olarak çeşitli gıdalanmaların da müessiriyyetini saymak kabildir.

Bazı görüşlere göre de karakterin tekâmülü mutlak olmamakla beraber fıtri imkânların hudutları içinde vaki olabilir.

(Delacroix) diyorki : Karakteri istihaleye uğramış olanlar bu istihaleden sonra eski adetlerini yeni safha içinde de muhafaza ederler. Mesela, (St. Pol) ilk zamanlarda şiddetli hiristiyanlık aleyhinde bulunmuş, sonraları, Şam yolunda kendisine geldiği rivayet olunan bir ilhamla birdenbire hiristiyanlığın lehine dönmüş bu sefer de aynı gayret ve şiddetle hiristiyanlık için çalışmaya başlamıştır.

(İgnas de Loyolanın) da din adamı vasfını aldıktan sonra yine şövalyeliği bırakmadığı malumdur.

Bu hususta terbiyeci psikologların kanaatleri ise büsbütün başkadır.

Mesela (Con Luck) insanlarda doğuştan gelme bir karakterin bulunmadığını, bütün melekelerin muhitten alınan tecrübelerle ve hissiyat ve muhakemenin tesiriyle insana malolduğunu iddia etmiştir. Luck'a göre, insanda irsiyetle gelen yalnız arzu, saadete gitmek ve felaketten kaçmak hisleridir. Ruh evvela pasifdir. Sonra aktif hale gelir, hisler vasıtasiyle edinliği bilgileri tasnif eder. Çeşitli fikirler arasındaki münasebetleri arar, kendine göre bir takım intibaları benimser.

Luck'dan sonra Rousseau, terbiyenin karakter üzerindeki tesirlerini tahlil etmiştir. Rousseau ya göre her şey halikın elinden çıkarken iyidir. Her şey insanların elinde bozulur.

Luck ve Rousseau'nun nazariyelerinden mülhem olan Alman mütefekkirlerinden (Bazedow) da terbiye esaslarını hazırlamak ve iyi bir disiplin altında istikametlendirmek şartiyle insan karakterinin tekâmül ettirilmesinin mümkün olacağını müdafaa etmiş ve bu disiplinin ruhunun, (insan sevgisi) esasına dayanması gerektiğini belirtmiştir.

Yine Alman mütefekkirlerinden (Zaltsman) yazdığı (yengeç) isimli kitapta bilhassa karakter terbiyesi bakımından çocuklar üzerinde durmakta ve onların iyi veya kötü karakterlere sahip olmalarının sebeplerini incelemekte ve bilhassa ailenin, ana ve babanın bu hususstaki tesirlerini çeşitli misallerle belirtmektedir.

(Zaltsman) ayrıca, bir de (Karınca) isimli bir kitap yazmış, bunda da mürebbi kimselerin terbiyeleri üzerinde durmuştur.

Bu konu üzerinde ehemmiyetle duran (Pestalocci) de karakterin müsbet olarak tekamül etmesinde en mühim unsur olarak aile terbiyesini göstermektedir. Bu hususta kendi şahsı üzerindeki şu sözleri fikirlerini telhis bakımından belirtilmeye yeter :

«Bütün ilâhî yüksek hisleri bana annem verdi. Her insan benim kardeşimdir. Muhabbetim, sevgim bütün insanları kucaklar. Benim anneme imanım var, onun kalbinden aldığım ilhamla ben Allahı tanıdım ve sevdim. Ben annemin ve kalbimin Allahından başka hiç bir kuvvet tanımıyorum. Düşüncelerimin Allahı hakikat olamaz. Ben yalnız kalbimin, hislerimin Allahını severim. Anne, anne, sen bana Allahı tanıttın... Ben de sana itaatle ona inandım... Muhterem Üstadlarım,

Bütün bu izahlardan sonra netice olarak karakterin irsiyetle intikali mes'elesinde kat'i bir kararın alınmasının mümkün olmadığını görüyoruz. Ancak, böyle bir intikal mevcut olsa dahi, türlü tesirlerle değişmeler gösterdiği anlaşılan karakterin neticede iyi ve mürakabeli bir terbiye disiplini altında mütekâmil bir istikamet almasının mümkün olabileceği anlaşılıyor. Bu tekâmül, karakterin asli mahiyetindemi oluyor, yoksa, asli mahiyeti değişmemekle beraber hariçten tesir eden intibaların şekil değiştirmesinden ileri gelen tesirlerlemi oluyor, bunu tahlil etmek konumuzun dışında kalmaktadır. Ortada sabit olan bir tekâmül bulunduktan sonra bu ister karakterin asli mahiyetinde olsun, ister harici tesirler ve intibalarla tecelli etsin netice aynıdır.

Bu durumda her şahıs zamanla kendi nefsinde karakterine tesir eden müessirlerin tahlilini yaparak müsbetlerin tekâmülüne ve menfilerin silinmesini sağlayacak bir imkânın hududu içine girebilir. Ancak mes'elenin en mühim safhası işte bu imkanın içine girmekle başlar. Bu imkân, ferdin hayata atıldığı andan itibaren tabi olduğu çe-

şitli terbiye sistemleriyle alakalıdır. Bu sistemin başında ise aile terbiyesi, ruhunda da cemiyet terbiyesi saklıdır.

Şahıs aile terbiyesinin tesiriyle benliğine ne kadar sahip kılınırsa cemiyet içine o kadar belirme kudreti ile girer. Cemiyet, kendisini teferrüd ettiren hususiyetlerle ne kadar belirmiş durumda ise ferdi karakteri de o kadar tekâmüle götürür. Güstav Lebonun (Les Lois psychologiques de l'évolution des peuples) isimli eserinde bu hususta etraflı izahlar verilmekte ve bir kavmin tarihinde tekâmül safhalarını tayin ve mukadderatını tanzim eden zekâsı değil, karakteridir) denilmektedir. Bu arada çeşitli milletlerin münferit milli karakterleri üzerinde de ayrı ayrı tahliller yapılmaktadır.

3 Soru — Umumiyetle ailede ve mektepte, kısmen de içtimai hayatta aynı müessirlere muhatap olunularak hayata hazırlanıldığına göre, karakterin her şahısta başka, hatta aynı ana ve babadan olma kardeşler arasında bile farklı tezahürlerini nasıl izah etmek ve ne gibi sebeplere bağlamak mümkündür ?

Cevap — Yukarıda yapılan tahlillerde karakterin teşekkülünde müessir olan kuvvetler sayılmıştır. Bunların her biri için vardır veya yoktur münakaşasının henüz nihayetlenmemiş bulunması karşısında, karşılaştığımız problemin sağlam bir neticeye bağlanması kolay olamaz. Mamafi, objektif bir görüş içinde kalmak şartiyle müessirleri ayrı ayrı tahlil etmek suretiyle konunun umumi şekilde cevaplandırılması da imkansız olmayacaktır. Karakterin teşekkülünde, mesela irsi müessirleri dikkate alalım. Bu hususu müdafaa eden bilginler, karakterin bazan ana, bazan baba bazen de atalardan herhangi birinin karakterinin makesi halinde belirdiğini, bazen bunların nisbetleri muayyen olmayan kısmi bir imtizaç halinde şahısta belirdiğini iddia ediyorlar. Güstav Löbon bu hususta diyorki :

Her ferdin karakteri, biribiri üzerine konmuş karakterlerden, yani ırkının, ailesinin, zümresinin karakterinden teşekkül etmiştir. Bir insan bu galip kuvvetler toplumunun hükmünden kendisini pek nadir olarak koruyabilir. Yine aynı bilgin başka bir yazısında, karakterdeki ani değişmeler bizde uyuyan bir çok şahsiyetlerden birini bazı vakıaların ortaya fırlatmasından ileri gelir.

Bu husus, karaktere tesir eden diğer müessirler için de vakidir. Ferdin mizacındaki değişmeler, muhitindeki değişmeler, yaşayış tarzındaki değişmeler, şartlar ne kadar aynı olursa olsun yine bazan başlı başına mana ifade edecek kadar ehemmiyet taşır. Muhatap olunan müessirler, zahiri halleri itibariyle belki umumi manası içinde aynı gibi görünür ama hususi halleriyle biribirinden çok farklıdırlar. Başka başka kimselerin değil, hatta bir kimsenin bile ailede, mektepte, içtimai hayatta yaşayış tarzı itibariyle biribirine çok benzeyen sabit şartlar içinde hayat sürdüğü iddia edildiği zaman, o kimsenin bir günü ile başka günü arasındaki hayat şartları, bazan ziyadesiyle farklı safhalar gösterir. Bu, bir kimse için böyle olunca müteaddit kimseler hakkında toplu bir karar vermenin yanlışlığı kendiliğinden anlaşılmış olur. Bu değişiklik tabii kanunların icapları halindedir.

4 Sual — İnsanda karakter teşekkülü muayyen bir zamanda tamamlanırmı, yoksa hayat boyunca devam eder ve değişikliklere uğrarmı ? Değişiklikler oluyorsa ne gibi amillerin tesiriyledir (müsbet veya menfi) hangi istikametlerde inkişaf eder ?

Cevap — Fertler yaşadıkça hayat şartları türlü değişikliklere uğrar. Bu değişmeler, tabii veya arızi olduğu gibi, karakterin de bu değişmelere göre tabii veya arızi değişmeler gösterdiği psikolojik icaplar halinde görülmektedir. İnsan yaşadıkça, çocukluk, gençlik, ihtiyarlık devrelerine girmekte ve bu devrelerin her birinde kendisine

has ruhi vasıflara sahip olmaktadır. Çocuklukta çok haşarı olan bir kimse, gençlikte çok durgun bir hale gelebilmekte, gençliğinde çok neşeli olan bir kimse de ihtiyarlığında durgun ve küskün bir ruh haletine sahip olabilmektedir. Arızî tesirler olarak da, ferdin içinde yaşadığı maddi ve içtimai şartları ve amilleri sayabiliriz. Maddi durum, iklim, hava şartları, toprak, mesken, hayvanlar ve bitkiler, toprak mahsullerinin azalması, veya çoğalması, cinsi gibi hususlar bu cümleden olarak tesir ederler.

İnsanın tabi olduğu fizyolojik şartlar da karakter değişmesinde müessir olabilirler. Beslenme şekilleri itibariyle mesela hayvani gıdaların demevî ve asabi mizaç meydana getirdiği, nebati gıdaların da mizaçları müteddil hale getirdiği tecrübelerle tesbit edilmiştir. Bu hususta en dikkate değer neticelerin alkol, tütün ve sair mükeyyifat kullanılmak suretiyle meydana geldiği de tıbbi tetkiklerle müşahede edilen hadiseler arasındadır. Diğer taraftan geçirilen her türlü hastalıkların ve organizmada meydana gelen değişme ve arızaların da karakter üzerinde tesir gösterdiği yine müşahedelerle sabit olmuştur. Karakter değişimine sebep olan arızi tesirler arasında, büyük sevinçler, derin kederler, doğum, annelik, kadınların adetten kesilmeleri gibi haller de sayılmaktadır.

Bütün bu tesirler, karakterin hayat boyunca sabit bir halde kalmak üzere muayyen bir zamanda tamamlanmış hale gelmiyeceğini ve hayat boyunca değişmelere uğrayabileceğini göstermektedir. Bu değişmeler, vaki tesirlerle müsbet veya menfi olabilirler. Bu cihetlerin tayininde en mühim rolü oynayan amil ise iradedir.

İrade, karakterin teşekkülünde mühim tesiri olan (itiyat) duygusunun tamamen aksi olan bir vasıftır.

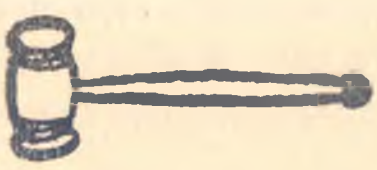
İrade, yalnız bir işi yapmakla belirmez. Bazan aynı kuvvette (yapmamak) zorunu da göstermek zaruretini duyar. Bu neticelerden herhangi birinin meydana gelmesi

için değişik temayüllerin kuvvetli bir mücadele içine girmesi gerekir. Bu mücadelede galip gelen fikir ve hisler tatbikat sahasına geçerler. Ancak, irade de gerek irsi ve gerekse arızi olarak bünyeye yerleşmiş olan karakterin tesiri altında kalır.

Bu vaziyette insan, bir taraftan karakteri ,diğer taraftan iradesi ile biribirini tamamlayıcı iki kuvvetin ortasında kalmaktadır. Eğer, karakter iradeyi takviye edecek şekilde tekâmül etmiş durumda ise, ferd, nihaî kemâle doğru daima yükselen bir yola girmiş demektir. Eğer, karakter, iradenin tâbii halinde ise, ferdin üzerine aksedecek terbiye sistemleri ile iradeyi takviye etmek suretiyle onun karakterini tekâmüle götürmek mümkün olur. Bunun dışında bir durum ancak karakterle iradenin mütekabilen aynı seviyyede bünyede müessir olması ihtimalidir. Bu ihtimal de yine terbiye sistemleriyle irade üzerine devamlı tazyikler yapmak suretiyle neticede karakterin tekâmülünü mümkün kılar.

Netice olarak Stuart Mill'in şu sözleriyle bu dördüncü faslın cevabını bir özet halinde vermenin mümkün olduğunun söylenebilmesidir :

İnsan isterse kendi karakterini bizzat kendisi teşkil etmek kudretine sahiptir. Bu istek içtimai bünyede tek ifadesiyle bütün dayanağını (terbiye) mefhumunda bulmaktadır.

İnsanın varlığında (tabii bir ahlâk) meyli saklıdır. Bu meyil yaratıkda, yaratıcının aksinin ifadesidir.

St. Thomas

ÖZLENEN BÜYÜK SAADET TAPINAĞI

★ **Josef Habib GEREZ** ★

Kardeşlerim, burasıdır özlenen büyük saadetin
Nurlu tapınağı; erdemli kişilerin yeri
Arınmışız cümle kötülüklerden
Sevinçli gözlerle bakıyoruz iyimser yarınlara
Yeniden başlamış gibiyiz hayata
Sevgi kokan, aşk kokan bu ışıklar kentinde.
Gitgide tükeniyor karanlık
İyiye güzele alkış tutuyor eller
Yayılıyor nur
Kuzeyden güneye, doğudan batıya,
Gök kubbemdeki yıldızlar ışır gözkapaklarımda
Ne paslı kilitlere, ne de paslı düşüncelere
Yer vardır bu büyük Saadet Tapınağında.
Kardeşlerim, burasıdır nur alınan yer
Çevirin bakışlarınızı güneşin doğduğu yere
Göz kamaştıran nurlu ışığa.
Tam öğle vaktidir şimdi, gün vurmuş üstümüze
Ham taşı içimizde yontmıya çalışalım.
Dudaklarımızı süslesin en güzel sulh türküleri
Sütunlardaki nar taneleri gibi
Doğruluk ve hakikat yolunda
Kenetlenmiş olalım birbirimize.
Özgürlük, kuvvet, güzellik
Bizlere yoldaş olsun.
Kardeşlerim, burasıdır özlenen büyük saadetin
Nurlu tapınağı, erdemli kişilerin yeri
Burasıdır nur alınan yer
Çalışmamızla çevirelim geceleri gündüze
İyiye güzele alkış tutsun ellerimiz; Hüze!...

MEVLANANIN SOSYAL CEPHESİ (*)

★ Dr. Sırrı ALIÇLI ★

Büyük insan Mevlana'yı incelemek benim gibi bir amatörün başa çıkabileceği bir iş değildir. Ne varki her amatör insan gibi benim de kendime göre O'nu bir görüş ve anlayışa arzım vardırki bunları ifade etmek isterken kendimi de kontroletmek bir vecibe olarak alınabilir. Bu itibarla bu satırların ve ifadelerin bu noktai nazardan dinlenmesini ve okunmasını niyaz, benim için sonsuz bir zevk olacaktır.

Esasa girmeden önce şahsî bir görüş ve kanaatımı yüksek huzurlarınıza arzetmek istiyorumki, beni Mevlanaya bağlayan fikir kanavası bu kanaattan kaynağını almaktadır. Şahsî kanaatime göre, ilim, felsefe hatta caiz ise metafizik ve belkide tasavvuf sahalarında bugüne kadar çalışmış, uğraşmış, didinmiş bütün mütefekkir, bütün feylesof, bütün şair, bütün ressam ve sair sanat erbabı ve hatta bunların içinde kutsal birer şahsiyet olan peygamberler; ana prensip olarak ortaya atılan ve yarın mutlak değişecek bulunan (mutlak hakikat)i asla esas bir amaç olarak almamışlardır. Bütün bunların şu veya bu surette ifade ettikleri konuların hepsi, çeşitli sembolik yollarla (insanı) hedef tutmuşlar ve hakikat olarak insanı göz önünde bulundurmuşlardır. Dinlerin, insanları kendisine bağlı oldukları ilâhî varlık yolu ile, (insanı) hedef tutmuş ve ilahi zekânın, yanı sanii azamı kainatın yolundan, insanı doğru yola sevketmeğe çalışmışlardır. Ne mutlak hakikate varmak, esasen mevcut olamayacağı için, vardır ve ne de haşa (ilâhî vusul) e imkân vardır. Bütün

(*) 13.12.1963 tarihinde Kültür muhterem mahfelinde (Mevlana gecesi) konuşmasından kısaltma.

bunları bu mütefekkirlerin hepsi bilirler ve kabul ederler. İşte mevlana'mıza başlarken söylemek istediğim şahsi görüşlerim bunlardır.

Muhterem kardeşlerim

Bütün dünyanın çok büyük saygı ve sevgi ile karşıladıkları büyük Mevlana'mızın da bu yolun yolcusu olduğunu ifade etmeme müsaadelerinizi rica ederim. Sonsuz ilâhi mazhariyetlere sahip bir insan hüviyeti ile Mevlananın yine (insanı) düşünerek yazdığını, insanı terennüm, insana ağlayış içinde, insanı saadet yollarına sevketmek istediğini ifade etmek isterim. Mevlana'nın bu yoldan tetkiki O'nu büyüklük zannettiğimiz seviyyelerin dahada üstüne çıkaracaktır. O'nun humanism, aşk, tasavvuf, felsefi görüşlerini kısmet olursa başka bir konuşma mevzuu yapmayı düşündüğümden beni teyidedecek görüşlerini, ozamana bırakarak, burada sosyal görüşleri üzerinde duracağız. Bu görüşlerin içinde yukarda üzerinde durduğumuz görüşümüzü teyidedecek kısımların da bulunduğuna işaret etmeden geçemiyeceğim.

Şu kıt'asıyla esasa girmek isterim :

(Senin dikili bir taşın olsun diye çalışırım amma, taş (çatlasa hürriyeti kulluğa satmam).

Burada incelik ve düşünce zarafetine, ifade kudretine, hayat telelekkisine dikkatinizi çekerim. Mevlana burada insanlarla beraberdir, ve sosyal insandır. Bütün hayatını, bütün maddî ve manevî varlığını başkasına, halka vermiştir, yani (insanın) adamıdır. Kendi hürriyetini vereceğini sanmamak lâzımdır. O burada halka şahsî hürriyetini değil, insan için bir hazine olan bir hürriyet mevcut olduğunu ifade etmek yoluyla, herkesi buna sahip olmaya, kölelikten kurtulmaya davetediyor.

Devamedelim :

(Gel, gel her kim olursan ol gel, ister kâfir, ister (mecusi, ister puta tap ve hatta yeminini yüz kerre (bozmuş ol, yine gel. Bizim dergahımız ümitsizlik ka-(pusu deyildir).

Bu hitap insanadır ve burada humanizme dayanan görüş ve düşünceler, ve insanî kucaklamalar aşikâr olarak mevcuttur. Buradaki universelliğe hayran olmamaya imkân yoktur. Mevlana burada 690 sene evvel birleşmiş milletler felsefesi üzerinde duruyor, ve insanlığı, insana imana çağırıyor, yani insanın bizzat kendine inanmasını istiyor. Ben burada bir masonik görüşü sezer gibi oluyorum. Zira Mevlananın bu görüşünü anlatmak bir masonluk vazifesinin tam ifadesidir. 1960 baskılı Türk Mason derneği iç tüzüğünün Masonluk prensiplerini ifade eden XI. prensipinde masonluk (ulvi prensibin varlığını kabul-eder ve ırk, millet, din farkı gözetmeksizin bütün insanlara açıktır. Cehaletin hertürlü şekli ile mücadele eder, memleketin kanunlarına itaat etmek, şeref ve haysiyet ile yaşamak, hakkaniyet ve adaletten ayrılmamak, insanları sevmek, onların refah ve saadetlerine çalışmak, insanlığın cehalet ve esaretten kurtuluş sebeblerini sulhu-selamet içinde gelişmesini kemale erdirmektir) olarak ifade etmektedir.

Bu masonluk prensibi ile büyük dahinin yukardaki derinliğini karşılaştırdığımız zaman, hemen hemen birbirinin aynı olduğunu ve bu itibarla, eğer doğru ise 1762'de kurulmaya başlanan dünya masonluğu, 1207 de doğup 1273 de ebedi meşrika intikaleden Mevlananın, zengin ve rengin fikirlerinden esaslı ilhamlar alınmış olduğunu ifade edersek, belki de doğruyu ifade etmiş oluruz. Burada hakiki Mevlanayı bulur gibiyiz. O, ilmin ve tasavvufun sadece ifadesinde ve sadece onun mazmunu içinde kalmış kuru ve boş bir mütesavvif deyildir. O ne Muhiddin Arabî,

ne Hallacı Mansur, hatta ne de Bayezidi Bestami gibi bir (ilah olmak) imkanını değil, düşüncesini bile ulvi prensibe saygısızlık sayacak kadar Ulu Mimar'a bağlı ve onun kuludur. O, tasavvuf içinde boğulup kalmamış, öğrendiklerini insanlara nakletmek, onları yükseltmek, onları birbirlerini sevmeye ve saymaya teşviketmek istemiştir. Bu itibarla büyük Mevlana hayatın pratik manasını, baş tarafta arzettiğimiz yoldan anlama suretiyle. humanizma'yı tercihetmiş ve bu tercih içinde sosyal görüşleri ile çok önemli meseleleri ortaya koymuştur.

Bir de şu görüşe bakalım. O, burada kötü, betbaht, düşkün insanları korumak için sanii azama şöyle hitabedecektir :

(Eğer senin merhametini ,yalnız iyilerin ümitetmeleri lâzım ise, köylüler kime gidip sıkıntılarını arzedecek ulu tanrım. Eğer sen yalnız iyileri kabulederse suçlular kime niyazedecekler).

Burada Mevlana'nın insan sevgisi nekadar kuvvetli ve nekadar manalı ve nekadar müteal'dir. O, burada büyük yaratıcı ile düşünceler bakımından ne kadar yakın ve bu davada Allaha hitabı ne kadar içten, hissî ve samimi, nekadar ilahî bir aşka sahiptir. Burada Mevlana'daki insanî cephe hudutsuz bir tekliğe sahiptir. Filhakika Hayyam'a atfedilen şu rubai : (mülk sahibi tabiatları mademki terkibetti, bezedi, sonra neden onları tahrip ederek yok ediyor. Eğer yaptığı cisimler ve şekiller çirkin düşmüş ise bu ayıp kime ait ve raci'dir?. Yok eğer güzel iseler tahrip etmekte mana nedir?) Çok dikkati çeker ve mana itibariyle Hayyama pek yakıştırılamaz. Buradaki kafa tutuş nekadar basittir. Bu ifade ile Mevlana'nın yukarda naklettiğimiz ifadeleri arasındaki ulviyyet ve ilahi oluş arasındaki muazzam fark nekadar aşikardır. Bizce Hayyam'ın olduğu söylenen bu rubainin, bir edası varki bir ilim ve tasavvuf adamına yakışmaz; zira hakiki bir mü-

tesavvıf allaha böyle hitap edemez sanırım. Allaha hitap ancak Mevlana gibi olmakla mümkündür, ve onu ancak Mevlana yapabilir.

(Kardeşlerim, Bir kuvvetin, bir faziletin te'siri
(altında kalmayın. Yalnız insanı ifade eden iyi
(hislerle, kalplerinizin gerçeklere açılmasını düşünün.
(Birbirinizi seviniz ve unutmayınızki, cehaletten iba-
(ret düşmanınız pusu kurmuş beklemektedir).

Sevgili kardeşlerim :

690 seneden çok evvel söylenen bu sözlerin ne manası olacağını iyi kavramamız lazımdır. Yukardaki masonluk prensibini hatırlar ve bunun yanına devrinin cehalet ve taassubunu eklersek, yapacağımız bir mukayese bize Mevlananın muhabbetini gösterir. O, bu sözlerle yalnız halka değil, aynı devrin sultanlarına da çatmakta, insanları bu sultana karşı gelmeye bile teşvik ederek bir sosyal inkilapcı, bir radikalist gibi hiç kimseden korkmadan, insanı koruyabilmek için, konuşmaktadır. Ezeli düşmana işareti, derin bir büyüklük içinde ifade ediyor. Halkın cahil kalmasının sebebi, yobazların şahsi faydalarını gaybetmemek olduğu da daha pek çok şiirlerinde işaret vardır. O bu ve diğer pek çok sözleriyle yalnız müslüman ve Türkleri değil, hiristiyan, yahudi, mecusi, ateşperes, putperes, yeminini bozan, bozmayan, Budist hindli... çeşitli din ve mezhepdeki insanların hepsine 690 seneden evvel çok eski bir mazi içinden sesleniyor. Artık siz Mevlananın 13. yüzyılın adamımıdır, yoksa 25. ve hatta 50. yüzyılın adamımıdır. düşünün ve bulun. Bu büyüklük karşısında, gelin hepimiz kalbimizin en temiz ve en has hisleriyle bu yüce insanın karşısında boynumuzu bükerek (sana selam ve sevgi) diyelim.

Yukarda söylediğimiz gibi o, devamlı olarak padişaha ve onun vezirlerine çatar ve bunu bir halk hizmeti olarak

yapardı. Kendisine nasihat almak için Mevlana'yı ziyarete gelen devrin padişahına (beni ziyaret edeceğine halkın işini gör) demek suretiyle, nasihat etmişti. O, sosyal meselelerin çözümünü, idare edenin idare ettiği insanın faydasına olarak çalışmak, onu iyi anlamak, şahsi gayret ve politika gütmenin idareci için bir (insan sefaleti) olacağını düşünüyordu. (Ne diyeyim sana? Sana çoban ol demişler, sen kurt oluyorsun, bekcilik et demişler, hırsızlık ediyorsun. Rahman seni padişah yapmış, sen şeytan oluyorsun). Padişah bunları işittikten sonra Mevlana'nın yanından ağlaya ağlaya uzaklaşmıştır.

Mevlana'daki bu kudret nereden geliyordu? O, evinde bazı günler yiyecek yemeği bile bulunmayarak aç yatan bu insan, saraydan gönderilen yemekleri kabul etmeyip, fakir fukaraya dağıtan bu yüce varlık, nesine güveniyordu? Hiç bir şeye. O, sadece bilgisine güveniyordu, işte o kadar.

Sonra yine padişaha şöyle hitapettiği de olmuştur : (İnsan olarak yer yüzünde vazifemiz, At gibi yürümek, Arı ve karıncalar gibi çalışmaktır, cenaze gibi halkın sırtına binmek deyil).

Kıymetli ve aziz kardeşlerim;

Bu sözlerdeki muhabbeti lütfen görünüz ve memleketin padişahını soktuğu vaziyete dikkat buyurunuz. Büyüklerin büyüğü Mevlana, yukarıda söylediğimiz gibi, idareciyi kendisini idare eden bir insan olarak, idare ettiği topluluğu bilerek, anlayarak ve hatta icabında hayatını sosyal varlık olan cemiyete vermeye hazır olmalıdır ve kendisi bu hakikatı kavradığı için (cesurdur, büyüktür, efendimiz) dir. O, bu sözleriyle aynı zamanda Selçuk devletinin istikbalini de söylemiş oluyordu, zira ölümünden kısa bir müddet sonra, o saltanatın yerlerinde, yellerin estiğini de bize tarih gösterir.

(Çoban sürüye layık kişidir) dreken onun nekadar derinleşdiğini görmemeye imkan yoktur. Burada toplumu, onun seviyyesini, başına geçmesi icabeden insandaki vasıfları aramasının toplumun istikbali için bir vazifesi olduğunu işareteden bu kısa mısra'ın manasını ne yazıkki insanlık pek geç anladı. O kadarki bu vecize kendisinden dört yüzyıl sonra gelen Montesquieu tarafından (Her millet layık olduğu hükûmete mazhar olur). Tarzında ifade edilmsei, devrinde ne büyük reaksiyonları yaratmıştı. Betbaht demeye dilim varmıyor amma, mevlevilik bu görüşü göremeden mevlevi olmayan Mevlanayı, sadece andılar ve andılar. Zavallı şark, kendi manevi zenginliğinin farkında deyil ve bir maddî garpcılık içinde duyan ve yedi yüzyıl evvel Mevlananın gösterdiği yolun farkında bile olamamış, hatta âlim geçinenlerimiz bile hâlâ bunun farkında değil. Zira bizim âlimlerimiz (geri) şarkı tetkike tenezzül buyurmazlarda ondan. Bununla beraber parmakla sayılabilecek kadar bazı ilim adamlarımız vardırki, onların himmetleriyle bir şeyler kendimizden öğrenme fırsatını buluyoruz. Garp da bizden aldığı bazı şeyleri bize satmasını çok iyi bildiğini ifade etmeme lütfen müsaade buyurunuz.

(Gönül temizlenmemiş ve mülevvesat ile dolu ise, yüz (yıkamak ve abdest almaktan ne çıkar. Çünkü sen (daima hırs ve tama yüzünden süpürge gibi şu tozların içindesin)

Evet aziz kardeşler, yorulmadan insan istismareden, yorulmadan kendi menfaatini temin gayesiyle devleti istismardan, yorulmadan zevk ve safasından başka bir şey düşünmeyen betbahtlar, öteki ıztıraptan ve elemden ve mihnetten ibaret bir hayattan başka bir şey bilemeyen göremeyen zavallı acı çeken insanlara hiç aldırış etmeyen bu (gönlü temiz olmayanlar) için bu güzel şiirden başka ne söylenebilir. O, temizlikten habersiz yobazın elinde kalmış biçare insana, insanlık yolcusu insanlar olarak nasıl ağlayalım bilmemki?. Mevlana'mız asırlarca evvel bütün

insanlık için onu söylemiş ve ağlamıştı. O. kendisi gibi düşünmeyen, kendisi gibi insana ve insanlığa bağlanmamış olanlar için şöyle diyecektir : (Denizi bile yüksüğe boşaltsan, bu yüksük ancak alabildiği kadar su alır). Bu söz kendini gurur torbası içine hapsetmiş, yalnız kendisi için yaşamış, kendisinin insanları koyun sayıp istismaretmeye, idare etmeye, ilim saçmaya yarar bir adam tanınmak isteyen bir ruh düşkününü ifade eder, Mevlana'mızın bu sözleri. Bu ruh düşkünleri, alabilecekleri deniz suyunun bir yüksük kadar olduğunun ya farkında değil, ya da insanların kendini bu yönünden tanımadıklarına inanır, böylece de yüce insanın şu sözünün farkında bile deyildirler ve hatta farkında olsalar dahi (adam sende) der ve insanı bir köle gibi istihdama ve istismara devamederler, zira evvela (ben, sonra yine ben ve para) dır, her şey onlar için: (Ey gönül, altuna bağlanma, kendini ondan azat et ve serbest ol) diyerek zenginliğe ve onun ihtişamına kapılmamak, halka yaklaşmak ve ona daha çok faydalı olmak gibi sonsuz bir zevk varken, bu insan olabilme zevkini bir kenara bırakıp nereye gidiyorsun) diyor insana.

> Ben bu dünyaya sizleri birleştirmek için geldim, bu(nun için çabalıyorum, aranızı açmaya gelmedim).

Bundaki açık ve baştan başa insanî olan görüşlerin karşısında bu âciz, ne desin bilmem. Evet Molla Cami'nin dediği gibi (peygamber deyildir amma kitabı vardır). Kitap sahibi olanların karşısında, sadece eğilmek, onun nasihatlarını, yediyüz sene sonra da olsa, dinlemek ve öğrenmek ve onunla amel etmek ve bunun ulviyetini kavramak lâzımdır.

Müsaade buyurursanız (Mevlana) nın (sosyal cephesi) teması'na burada son vereyim. Hepiniz Mevlana'nın kutsal varlığıyla aziz olun. Pek muhterem üstat ve aziz kardeşlerim.

FELSEFE VE MASONLUK

★ Necdet Ekrem OLCAY ★

Freimaurer Leksikon Mason Lugatından Tercüme Edilmiştir.

Felsefe kelimenin tam manasiyle bir hakikat sevgisidir. O bir taraftan ilimlerin sistematik bir şekilde tasvir ve itmamı, diğer taraftan (metafizik) kısmının dünya, problemleri üzerinde tahlilidir, burada dini de çerçevesi içerisine alır. Felsefe, sevki tabi'yi tecrübe ile tekemmül ettirirken, dünya görüşlerini hatalardan koruyarak akıl ve muhakeme delâletile din ve his amillerinden daha kuvvetli bir mevki ahz eder: Felsefe için tam manasile bir tarif vücuda getirmek güç olur. Çünkü o daima ? olmaktadır ve olacaktır.

Felsefe, muhteviyat itibariyle daima değişiklikler arz edecektir. Aslına bakılacak olursa evvelce felsefe ile din bir gibi idi, bilahare metafizik bilgi nazariyesi (etikin) teşekkülü felsefenin aslını teşkil etti. Gittikçe bu hukuki, tarihi ve cemiyet felsefelerini hayat felsefesi çerçevesi içerisine aldı. SİNMEL'e göre bir temperamendir, dünya tablosunda bir görüştür.

Hangi felsefeyi seçerseniz seçiniz o sizin nasıl ve hangi evsafta bir insan olduğunuzu gösterir. Burada sistem esas olduğuna göre alış veriş yapan mekanik, ruhsuz ev kahyası gibi değil, insan ruhunu tatmin eden, huzurlayan bir gidişi ahenkleştiren bir hayat nazariyesidir. Fakat hiç br zaman umumiyetle yaşanılan hayatın theorisi değildir. O bağlandığınız sistemin bir örneği olacaktır.. KANT'dan evvel felsefe, az çok istisnalarla bir dogmatik (metafizik) veya zeka oyunu idi. Kant akıl mefhumunun bir (ayanını - primat) teşkil etmiş iradeyi hukuki cepheye sevk etmiş ve ahlakî sahada güzergahını kurmuştur. Sep-

tisizmi ve dogmatik rasyonalizm galebe çalarak bilgi ve hareketi pirensiplere bağlayarak bir ilmî tarif vücuda getirmiştir.

(KANT) felsefeyi esas suallerle idrake bağlayarak şunları sormaktadır.

1) Ne bilmeliyim? Neyim?
2) Ne yapmalıyım? Ne yapabilirim?
3) Ne ümid etmeliyim? Cemiyete nasıl faideli olabilirim?

Bu müesir suallerle felsefeye bir hayat yakınlığı göstermiş, suni bir sistemden uzaklaşarak aklın ve hissin dogmaları yerine bir akıl (Kaziyesi - Postulat) meydana koymuş oluyordu. Bu temayüllerle yeni felsefesini iman ve bilgi arasında teşekkül etmiş çukurların bir köprü ile geçilmesini bize öğretmiş bulunuyor. (WUNDT) felsefesinin gayesi hakkında her birimizin bilgisi bir aklın ¡steğini bir dünya görüşünün huzur ve ihtiyacını ¡htiva eder der (RUDOLFEİSLER) ilmin bir sentezi düşüncenin bir (POSTULAT bir mevzuası) adil olan bir dünyanın bir görünüşe doğru çabalamasıdır. Felsefe tabiat vahdetinden doğan nazari bir görüştür.

İnsan ruhunun kendisi tam manasile tatmin özentisidir. (MULLERFRENFELS) ilimle felsefe bahsinde ilim hayata bir şekil vermeğe yarar. Felsefe içinde bilgiden çok daha üstün, yani hayatın ta kendisidir der. Felsefe hayatı tanzim eden, yükseltendir. Fakat mutlak olan hakikatı tefrik eden değildir.

Akil bizim ¡rademizi faideli gayelere sevk eden, ona kuvvet tecemmü ettiren vasıtalandıran ve gerçekleştirendir. Dünya, hüviyeti itibarile hayattır. Sırf düşünce değildir. Modern felsefe, bu manaya göre herkesin felsefesidir..

(Kant) bu tarihte (NUMEN kendinde mündemiç şey, şeybizatihi) dir der.

Hakikatte bu görülmez fakat mevcuttur. Düşüncede mutlakın bir izi bir dogmadır. Yeni felsefe, ameli akıl ile saf aklın arasında açılan çukurları bu esaslara dayanarak ortadan kaldırır. Saf aklın idelerini hayat için mühim olan esaslara bağlar. Yeni felsefe, umumiyetle düşünceyi itibari olarak kabul eder, çünkü oluşun efsanesi ihata edilemez yalnız tabiat hakimiyetini elde tutmak ister. Dinin bilginin cemiyet hayatının dogmalara itibarî olduğuna göre pratik düşüncenin tecrübe ve ideleri realite üzerine müessir olan hayatın hakikatlerini meydana çıkarır. Masonluğun felsefe ile olan rabıtası din ile felsefe arasındaki fark gibidir. Masonluğun felsefe hususunda çerçevelenmiş bir hududu olmadığı için makul olanlara rağbet gösterir.

Her felsefe aşağı yukarı bir sistemdir. Bu itibarla bir dogmadır. Bu bir (Contradiction in adjecto) dır. (Wolfsticg) (Henichen) ne göre masonluk, felsefe mücadelelerine iştirak etmez. (Masonluğun felsefe alanında temel fikirleri) nam kitabında bundan mufassalan bahs eder. Masonların bayraklarında yazılı olan musamaha kapalı ve çerçevelenmiş olan bir systeme bağlanmayı terviç etmez. (Schenkel) derki (kiliselerde tilmizlerin büyüklerine boyun eğdiği gibi masonlar bila kaydı şart boyun eğmezler. Felsefe karşısında masonluğun mevkiinin tespiti güçlük arz ederken daha pratik bir şekilde manalandırılan ritüel ve symboller görüşleri kolaylaştırmaktadır. Hatta bu hususta muhtelif memleket masonlarının tefsirleri de az çok farklı olmaktadır. Masonluk, dogmatik esaslar üzerine bina ettirilen felsefelerden ziyade yeni yeni ceryanlar ve hareket menbaları daha fazla olanlara itibar göstermektedir. Başlangıçta (STOİK) lere (DEİSME) ve (Rationalismin) tesiri altında kalan masonluk, her gün değişen dünya problemleri karşısında (Relativist) bir cep-

he almıştır. ve insaniyet idealinin insan isteğindeki hareketteki görüşünü usul itihaz etmiştir. Masonların sosyal faaliyetleri hayat mihverlerinin hareket tarzlarını açıklayan gayelerde felsefi düşüncelerin neticelerindeki ahenkte görülmektedir. Eğer bir felsefi görüş bahis mevzuu olursa masonlar için rituelik veya senbollerin pratik manalarından istihraç edilen ve her hangi bir kıyas veya istidlal neticesi varılan bir idenin muhtevası olabilir. Masonluk ideleri mevzu bahis olursa (Neuhumanisme) (Pragmatismę) ve (Alsob) (Sanki) fiktion felsefesi dahilinde görünebilir. Görülüyorki masonlar felsefe vadisinde belirtilmiş systemleri ve doktrinleri olmamakla beraber hürriyet, ahlak ve din ölmemezlik noktalarında görüşlerini felsefe çerçevesi içinde izah edebiliyorlar. Masonluğun felsefedeki mevkiini (Kant) (Marcus) (Lotze) (Driesch) ve (Spranger) tetkik ve tahlil etmişler ve felsefi görüşlerinin metafizik bilgi nazariyesine ve ahlaka temas eden noktalarını tebarüz ettirmişlerdir. Bütün dogmatik görüşleri red ettikleri gibi inanmamazlık dogmatiğini de red ederler. Noktai nazarları üç görüşte toplanmaktadır. (Eklektizme) (Relativizme) ve (Kritizisme) bu görüşlerden felsefe bakımından makbul olanlar ritüellerin pratik olarak mukayese ve istidlâl suretiyle üzerlerinde durulanlardır. Dogmatik (methaphysik) in zihnin kavrayamadığı dünya problemlerinde (Nümen - Şeybizatihi) yani kendinde mündemiç şey.) Masonluk kabulunu şart koşmaz. Onu her şahsın kendi kavrayışına ve kabiliyetine bırakır, ister kabul eder ister etmez. Bu görüşlerde şahıs kendi telekkilerinde hürdür. Masonluğun telekkisine kritik olan metafizik yakındır umumi (synthesi) teşkil edebilmek için bilgi nazariyesinin ayrı ayrı disiplinlerine hürmetkârdır. Masonluk camiası metafizik bir (monisme) ve (materializmin) ekstrem şeklini red eder. muayyen şartlara bağlı dualist bir görüşün spiritualist gidişlerde dünya hadiselerinde aktif rol oynamayı tasarlar. Din hususatında herkesi kendi akidesinde serbest bı-

rakmaktadır. Ölmemezlik ve Allah mefhumunu kendi teriminde (neutre) olan bir kelimede toplar.

(Sani azami kainat). Bu suretle muhtelif dinlerin ve akidelerin ihtilafsız birleştiği nokta, (sani azami kainat) dır. Hürriyet meselesinde determinizme ve indeterminizme problemlerinde dogmatik şeklini kabul etmeyerek doğrudan doğruya (KANTİN) örf ve adet şeklindeki istiklaliyetine (illiyet kausalitet) tabiat içerisinde hudutlandırır. (İntuition) un mesnedi olan bilgiler tecrübelere hayat sahasındaki muhakeme ve mantık esasındaki noktaları kabul eden masonluk bir taraflı ve dogmatik olan mekteplere rağbet göstermez. (Dogmatik rationalizm, sensualizm, entellektualizm ve Empirizm) bütün bu nazariyeler bir taraflı ve vazifesiz görülmemelidir.

Hiç şüphesiz irade kendi görüşünde Psikolojinin en büyük faktörüdür amma bir tek olanı değildir. Çünki vazife duygusundaki oynadığı rol kendi kendine olan hakimiyet ve asaleti imkânlaştırmak mecburiyetindedir. Kaldıki bilgi nazariyesinin dayandığı mesnet (ekstrem, realizm ve positivizm) üzerinde hakiki ilmi ararken orada bir idealizmi göstermek zorundadır. Yani bir (idealistische pasitivizme) kabulü elzemdir. Çünkü masonluğun ahlakı cephesindeki hak sonsuz bir mücadele şeklinde tecelli edebilir ve disiplinlerini tezelzüle uğratır burada eklektizme tercih edilecektir. Örf ve âdetlerin esası faidecilik (Hedonisme) şeklinde olması, yani ahlakın gidişlerini haz ve zevkler üzerine bina etmemesini muktezidir. Ahlakî hareketlerin ceryanı saadet içinde görünürken fazilet esasını almak yani (Endomonisme) nin maddi tarafile olmayıp doğrudan doğruya insanlığın tekâmülü hususunda gösterilecek gayelerde toplanması (Meliorist) ve (perfeptionist) olması temennisindedir. Eğer hulasa etmek icabederse ahlâkın temelinin umumi tarifi : vazife duygusu örf, adet kaideleri üzerinde duruldukça şahsın müfrit bir

(Egoisme ve İndividudlisme) ruhunu terk edip bir (Sozial individual) tarzı olması lâzımdır. Ancak bu methodla şahsın terbiyesi bu camia içinde kabil olabilir. Bu gidişle, ahlakî mevzûa - (Postulat) hiç bir zaman bir dogmayla karşılaşmamış olacaktır. Ve kavranışlarında da hürriyet kendi alanında vazife görebilecektir. Bütün bu fikirleri şöylece toplayabiliriz : Masonluk kendi azalarını her hangi bir dünya görüşü için serbest bırakmaktadır. Her bir kardeşin terbiye ve örf adet sahasında isteklerini hürriyet çerçevesi içinde insanlık idesile terakki ve inkişafını bir ahenk içerisinde faal olarak görmeyi arzular.

Ne yazık bu yola bilmeden rasgele girene
Sen ey, gideceğim yolu bilen
Sen ey yolumun ışığı, sen ey benim değneğim
Bensiz gitme istemem.

Mevlâna

Tek intikamı affetmek
Tek yemin söz vermek
Tek gaye sevmek.

Lamartin

YOGA (*)

NEFSE HÂKİMİYET TEKNİĞİ - SAADET YOLU

★ İlhan GÜNGÖREN ★

Sinirlerimiz muhtaç oldukları oksijeni alamadıkları için gergindir. Ritmik ve derin teneffüs sinirlerimizi gevşetmeğe yarar bu itibarla yoga derin ve ritmik, muntazam teneffüsle başlar. Hint pek eski zamanlardan beri asabi durumlarla heyecanlarla teneffüs arasında bir bağlantı olduğunu keşfetmiştir. Buna mukabil insanların çoğu ciğerlerinin istiap haddinin ancak onda birini kullanırlar pek çok kimse yalnız bir burun deliği ile teneffüs eder. Teneffüs antrenmanının mükemmel bir sıhhat kazanmak için zaruri olduğunda garp fenni ve yoga hemfikirdir.

Teneffüs antrenmanı varlığımızın bütünlüğünü kavramamız ve benliğimiz üzerinde bir şuur kazanmamız bakımından da büyük önem taşır. Teneffüsün en büyük ehemmiyeti şuurla yapılmasındadır. Teneffüs ederken teneffüse yabancı her türlü düşünceyi zihinden atmak gerekmektedir. Yavaş Yavaş fakat derin teneffüs ederek havayı ciğerlere doldurmak birinci hareketi teşkil ediyor. Havayı ciğerlere doldururken burun deliklerinden çekmek değil fakat ağızla burun kanallarının birleştiği mıntıkada meydana getirilecek bir hava boşluğu ile emme basma tulumbada olduğu gibi emmek lâzımdır. Yoga terminilojisinde kumbakna denilen teneffüsteki ikinci devre, teneffüs edilmiş olan havanın ciğerlerde muhafaza edileceği zaman devresidir. Üçüncü devre ciğerlere doldurulmuş olan havanın yavaş yavaş ve şuuri olarak tamamen boşaltılmasıdır. Umumiyetle bu üç devredeki zaman sürelerini alış 1 muhafaza ediş 4, boşaltma 2 olmak üzere nispetlendirirler. Meselâ müptediler için bu müddetler alış 4 saniye muhafaza ediş 16 saniye ve boşaltma süresi 8 saniye olarak tesbit edilebilir, büyük pranayama denilen teneffüste bu süreler alış 20 saniye daha doğrusu 20 kalp darbesi, muhafaza ediş yani kumbaha 80 kalp darbesi ve tahliye

(*) Baştarafı sayı 53 de.

40 kalp darbesi olarak nispetlendirilmekte ve bu şekilde bir ahenk intizam tesis edilmektedir. Yogilerin batnî (Ambriyonik) teneffüs dedikleri, bir usulle alınan nefesin muhafazasını saatlerce devam ettirdikleri herkesce bilinen bir keyfiyettir.

Kumbhaka sinirleri yatıştırıcı ve hayatiyeti ve enerjiyi arttırıcı bir tesir yapar. Bu itibarla her yogi metodunun zaruri bir parçasıdır. İnsan uzun zaman nefessiz kaldıktan sonra nefes verdiği ve aldığı zaman daha büyük ve şuurî bir hayatiyet ve canlılık kazanır ve sinirlerde şuur yoluyla bir gevşeme hissedilir.

Pranayama :

İnsanların çoğu gözleri ile görmedikleri şeylere inanmazlar. Buna rağmen ultrason dalgalarının elektrik mevcelerinin mevcudiyetini gözlerimizle göremediğimiz, hislerimizle sezemediğimiz halde tesirlerini gördüğümüz için mevcudiyetlerini kabul ediyoruz.

Yoga teneffüs ettiğimiz havada hayatın esas maddesi olan enerji kaynağı esiri bir madde olduğuna inanır, ve sinir merkezlerine tesir eden bu esiri maddeye prana adını verir. Asrımızın başlarında yaşamış ve avrupada büyük tesir icra etmiş olan Hintli mütefekkir Svâmi Vivekanenda "Alemşumul kudretin her yerde hazır ve nazır olan bir tezahürü olarak Pranayı tarif ediyor. Prananın mevcudiyetinden daha milattan 700 sene önce bir takım dini yazılar olan upanishadlarda bahsedildiğini görüyoruz.

Nihayet Dr. Manfred Curry tecrübeler ve araştırmalar neticesinde havada son derece nadir ozon izotopu olan Arane ismini verdiği bir gazın mevcudiyetini tesbit etmiş ve hayat için bu gazın zaruri olduğunu ve Arane'nin ademi mevcudiyeti halinde hayatın yeryüzünden silineceğini iddia edecek kadar ileri gitmiştir. İster Prana, ister Arane olsun yahut isterse böyle bir esiri madde mevcut olsun veya olmasın yogi teneffüs ettiği havada böyle bir esiri

madde olduğunu kabul ederek bu esiri maddeyi şuurunu vücudunda ve sinir merkezlerinde temerküz ettirmek konsantre etmek için bir vasıta olarak kullanır. Vücudunda şuur yoluyla prananın dolaştığını hisseder ve gine şuuru ile vücudunda pranayı takip eder. Şuur sanki ışıklı bir adese gibi teksif edildiği uzuvda bir hassasiyet yaratır ve sanki şuur için o uzuv aydınlanır. Bu suretle yogi bedenindeki bütün olumların şuuruna, idrakine ulaşır. Yoga vücutta prananın dolaştığı nadi ismini verdiği pek çok sayıda kanallar tesbit etmiştir. Gerçi bu kanalların anatomi ile ve fizik vücudumuzla bir alakaları yoktur. Fakat esasen pranada maddi olmaktan ziyade zihne tesir eden ve vücuda zihin yoluyla etki yapan bir mahiyet taşımaktadır. Prananın gayri şuuri olarak teneffüs edilmesi vücutta dolaştığının şuur yoluyla hissedilmesinin verdiği neticeyi vermez. Burada prananın dolaşımını yaptığı üç meşhur kanalı (nadi) zikretmekle yetineceğiz. Sağ burun deliğinden başlayan pengala ve sol burun deliğinden başlayan ida bütün sinir merkezlerinde birbirlerile birleşmek üzere cinsiyet organlarına kadar uzanırlar pengala müsbet ida menfidir. Pengale erkek ve ida dişidir. Bu iki kanalı takip eden prana sinir merkezlerinde iki kanalın telaki noktalarında bir ceryan yaratır, enerji ve hayatiyet verir. Üçüncü kanal soushomna ise murdar iliği takiben beyne çıkan ve beyinde iki göz arasındaki pinal guddesinde nihayet bulan kanaldır. İşte yogi şuurunu bunlar ve bunlara benzer diğer kanallarda pranayı bir vasıta yapmak suretiyle dolaştırarak vücudu üzerinde bir şuur ve vücudundaki bütün olumları hissedecek bir hassasiyet kazanır ayrıca şuurunu muayyen sinir merkezleri üzerinde teksif ve temerküz ettirerek siddhi denilen bir takım fevkalbeşer ve para pschique kudretler elde eder. Bu bahse tekrar zihni temerküze ayırdığımız kısımda avdet edeceğiz.

Hülasa prana maddi vücudumuzun değil gayri maddi benliğimizin gıdasıdır. Gayri maddi benliğimizi hayati

enerji olarak besler. Yogiler maddi vücudumuzla tahakkuk eden ve onunla birlikte var olan bir de gayri maddi benliğimiz olduğunu kabul ederler. Bu dualiteyi daha iyi ifade etmek için bir çınar tohumu alalım bu çınar tohumu topraga düşünce maddi bir çınar fidanı inkişafa başlar fakat bu çınar fidanına bir çınar ağacının bütün kimliğini veren onu hep bildiğimiz çınar ağacı olarak bütün hususiyetleri ile geliştiren bir de gayri maddi benliği, o fidanın, o ağacın çınarlığı vardır. Ayni şekilde maddi benliğimizle birlikte mevcut olan ve bize insan olarak kimliğimizi veren en sanatkâr bir heykeltraş gibi bütün hususiyetlerimizle bizi insan yapan ikinci ve gayri maddi bir benliğimiz daha vardır. İsterseniz bu kinci benliğimize daha ilmi olması için super ego diyelim. İşte prana bu ikinci benliğimizin gıdasıdır. Ancak gayri maddi benliğimiz maddi varlığımıza doğrudan doğruya müessir olduğundan prana vasıtasıyla maddi varlığımıza müessir olmak daha doğrusu gayri iradi sinir sistemini şuurun ve iradenin etkisine almak ve bu suretle pek çok sayıda uzvi hastalıkları iyileştirmek kabil olmaktadır. Burada gine tebabette psiko - samatizm diye isimlendirilen ve uzvi hastalıkların sempatik sinir sisteminden gelen arızalarla alakalı olduğu tezini benimseyerek daha doğrusu sempatik sinir sistemi ile organizmanın karşılıklı tesirleri üzerinde durarak iradi sinir sistemi vasıtasıyla gayri iradi sinir sistemine müessir olmağa çalışan yeni bir tıbbi ceryanın yoga ile paraleller arzettiğini kaydetmeden geçemiyeceğiz.

Netice olarak doğru ve şuuri teneffüsün benliğimizi şuurumuzun etkisi altına almak için haiz olduğu büyük ehemmiyet kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Teneffüs bahsini bitirmeden önce hayatiyet ve enerji için yoganın zaruri olduğuna inandığı iki burun deliğinden teneffüs etmek ve bu suretle sinir merkezlerine tesir etmeği temin eden Bastrika denilen eksersizi diğer pek çok sayıda teneffüs eksersizleri arasından bir numune olarak burada zikredeceğiz.

Bastrika baş parmak ve işaret parmağını sırayla burun deliklerine tıkaç olarak kullanarak bir burun deliğinden alınan havanın diğer burun deliği ile verilmesini temin eden bir eksersizdir. İki burun deliğinin birden teneffüste hizmet görmesini temin eden bu eksersiz ayni zamanda ciğerlerin istiap kudretinin arttırılmasında da büyük fayda sağlar.

Duruş Şekilleri : Asanalar :

Sinirlerimizi gevşetmek ve dinlendirmek için doğru ve derin teneffüsten başka doğru bir şekilde oturmasını ve yatmasını da öğrenmemiz icap etmektedir. Sinirlerin hepsinin çıkış noktası olan amudifikarinin biçimsiz bir duruşu ritmik teneffüsü güçleştireceği gibi sinirler üzerinde lüzumsuz bir tazyik icra edebileceğinden sinirlerin gevşetilmesini imkânsız kılar. Netice olarak amudifikariyi doğru bir pozisyonda tutmadıkça ve ciğerlerimizi teneffüs edilen hava ile doldurmadıkça sinirlerimizi gevşetmek mümkün olamamaktadır. Gine biçimsiz bir vaziyette yahut asimetrik bir şekilde yattığımız yahut oturduğumuz zaman oturma veya yatma şeklimize göre sinirlerden bazıları gergin ve bazıları gevşek kalacağı cihetle sinir sistemini dinlendirmek kabil olamıyacaktır. Şu halde hem amudifikariyi doğru tutacak hemde sinir sisteminin tabii olarak gevşemesini temin edecek bir pozisyonda oturmak ve yatmak lüzumu kendiliğinden meydan çıkmaktadır. Yoga vücudun ve adalelerin sinir sistemi üzerine hiç bir nahoş tazyik yapmamasını ve vücudun mevcudiyeti dahi hissedilmeden en rahat şekilde zihni melekelerden azami istifade ederek tefekküre dalabilmek için bir kaç oturma pozisyonu tavsiye etmektedir. Bunlardan en meşhuru Lotus veya PADMASANA denilen ve hepimizin resimlerini görmüş olduğumuz Buda heykellerinden bildiğimiz oturma şeklidir. Bu şekilde oturabilmek ancak uzun bir çalışma ve mafsalların büyük bir elastikiyet kazanması ile mümkün olabilmektedir. Umumiyet itibarile sert bir

zemin üzerine bağdaş tabir ettiğimiz şekilde oturmak ve amudifıkariyi dik bir vaziyette tutmak ve gine sert bir zemin üzerine bütün uzuvları simetrik bir vaziyette tutarak ve bütün adaleleri gevşeterek bir ölü vaziyetinde yatmak tavsiye edilebilir. Sinirlerin ayrı ayrı gevşetilmesi için çeşitli eksersizler mevcuttur. Fakat en basit ve müessir usul şuuru sıra ile bütün adaleler ve sinirler üzerinde teksif etmektir. Şuurun teksif edildiği uzuvdaki sinirler kendiliğinden gevşemektedir. Sinirlerin zihinle, zihnin sinirlerle olan karşılıklı alaka ve tesirleri sinirlerin iradi olarak gevşetilmesi eksersizinde gayet mütebariz bir şekilde görülmektedir. Zihni gerginlik azaldıkça sinirler gevşemekte ve sinirler gevşedikçe zihni gerginlik azalmaktadır.

Hatta Yoga ismi verilen bir tarikin sistemleştirdiği sinirleri gevşetmekten başka mafsallara oynaklık ve vücuda gençlik ve tazelik veren ve yoga tarikini takip eden sadhakı daha yüksek manevi eksersizlere hazırlayan ve ilkbakışta jimnastik ve kültürfizik hareketlerine benzetebileceğimiz bir takım hareketlere ve pozisyonlara mevzuun ehemmiyetine binaen burada kısaca temas edeceğiz. Adetlerinin seksensekizbin olduğu söylenen bu hareketler sağlık veren hassaları ile meşhurdurlar. Jimnastik ve kültür fizik hareketlerinden farkı yapılış şekil ve usulündedir. Bir nevi metodla gerinmeğe benzetebileceğimiz bu hareketlerde gerindiğimiz zamandaki gibi yavaş yavaş azami haddine kadar gerilen sinirler yavaş yavaş gevşemeğe bırakılmakta ve bu suretle sinirlerin büyük mikyasta gevşetilmesi temin edilmektedir. Şuurla yapılan bu hareketler yogiye vücudunun bütün uzuv ve sinirlerini hissetmekte ve vücudundaki olumlar hakkında bir idrak kazandırmakta da yardım etmektedir. Asanas denilen bu hareketlerin ikinci büyük ehemmiyeti vücudumuzdaki bütün faaliyetlerin nazımı olan guddelerin ifrazatı üzerinde çok faideli ve tanzim edici bir rol oynamalarıdır. Filhal guddelerin ifrazatı gayri iradi sinir sistemi olan sempatik

sinir sistemi ile alakalı olmakla beraber iradi sinir sistemimizle ve zihni tavırlarımızla sempati sistemine ve gudde ifrazatına tesir ettiğimiz tıbben tesbit edilmiştir. Ezcümle korku, hiddet gibi zihni davranışların böbrek üstü guddesinin ifrazat yapmasına yolaçtığı ve bu ifrazatın kana karışarak insana durumun icap ettirdiği cesaret ve kuvveti verdiği tecrubi olarak bilinmektedir. Korku, hiddet, gibi hislerin tevlit ettiği bu ifrazat durumun gerektirdiği hareket ve enerji ile istihlâk edilemediği takdirde vücuda zararlı bir ifrazattır. Buna mukabil guddelerin vücuda yararlı ve vücuttaki faaliyetleri tanzim eden ifrazatları da sinir sistemi ile ve zihni davranışlarla etkilendirilebilir. Bahsettiğimiz Asanaslar guddelerin faydalı ifrazatını temin ederek umumi vücut sağlığına yardım ederler.

Yogiler ayni şekilde sinir sistemini iradi olarak gevşeterek ve zihni gerginliği izale ederek guddelerin sağlık veren ifrazatına tesir etmeğe ve bu ifrazatı tanzim etmeğe muvaffak olmaktadırlar. Bu hareketlerin sağlık veren hassaları ile en mühimmi addedilen ve asanaların kralı manasında Shirshasana ismi verilen pozisyonu diğer bütün asanalar arasında bir nümune olarak burada arz edeceğiz.

Bu pozisyonda vücut iki dirsek ve baştan müteşekkil bir müselles kaide üzerinde başaşağı uzunca bir süre tutulmaktadır. Bir iki dakikadan başlatılabilecek bu eksersiz alışkın bir kimse için yirmi dakikaya kadar devam ettirilebilir. Bu hareket pituiter, pinael tiroid ve paratiroid guddelerinin sağlık verici ifrazatına tesir ettiği gibi baş ve vücut ağrılarına iyi gelmekte kan deveranını tanzim etmekte ve beyne kan hücumunu temin ederek beyin hücrelerini beslemektedir. Yaş ilerlemesi sebebile deveran sistemindeki bozuklukları tedavi etmekte olduğu gibi deveranı hızlandırmaktadır. Sinirliler devamlı yorgunluk ve uykusuzluk hissederler, hafıza zafiyetinden endişelerden, astımdan, yarım başağrılarından, kabızlıktan

mustarip olanlara ve kadınlarda aded görmekteki intizamsızlıklarda bilhassa tavsiye edilmektedir. Bu pozisyon aynı zamanda rüyet ve işitme kabiliyetini arttırmakta boğaz ve burun yolu arızalarını izale etmekte, ciğerlerin zirvelerinde teraküm eden pis havanın ciğerlerden atılmasını temin etmekte, cinsi kudreti ve sureti umumiyede enerjiyi ve hayatiyeti çoğaltmakta ve zihni ve hissi muvazeneyi, kendine itimadı temin etmektedir. Yaşlılığı önlemek ve gençliği temadi ettirmek için faideli ve lüzumlu bir eksersizdir.

Kanaatkârlık arzu ve ihtiraslara mukavemet: Nyama:

Dışardan gelen arzular ihtiraslar ve heyecanlar devam ettiği müddetçe sinir sistemini geşvetmek ve dinlendirmek kabil olamıyacağı gibi zihni gerginliği bertaraf etmek zihnimizdeki dalgaları yatıştırmak, çamurların, kumların dibe çökmesini temin ederek zihnimizi berraklaştırmak ve hakikî benliğimize ulaşmakta mümkün değildir. İhtiras dalgaları her an sinirleri gerecek ve zihni gerginliğe yol açacaktır. Sinir sistemini gevşetmek ve şuuru uyanık tutmak ihtiraslara mukavemet etmekte Yogiye yardım ettiği gibi arzularını şuurunun kontrolu altına alması da ihtirasları yatıştırmakta faide sağlar. Kanaatkârlık zihin tasfiyesi için zaruridir. Endişelerin izalesi için yoganın tavsiye ettiği usul en fena neticeyi etrafı bir şekilde düşünmek. Bu en fena neticenin tahakkuk ettiğini farzederek ona göre bir tutum tasarlamak ve sonra en iyi neticeyi ümit etmektir. Endişe sebeblerinin şuurla muhakeme edilmesi ve endişe edilen şeyin tahakkuku ihtimalinde takip edilecek tutumun şuurla tayin edilmesi ve neticeye tevekkülle rıza gösterilerek en iyi neticenin ümit edilmesi endişeleri bertaraf etmek hususunda en müessir usuldür. Müslümanlığın, endişelerin izalesi hususundaki telkinleri Yoganın usulu ile büyük bir müşabehet arzetmektedir. Mevzuu daha müşahhas bir şekilde ifade etmek için mesela bir tüccar alalım. Yapmakta olduğu bir işte zarar etmek endişesi

içindedir. Bu yüzden zihni huzuru bozulmuş uykuları bir kâbus haline gelmiştir. Şimdi bu tüccarın şu şekilde düşündüğünü kabul edelim." Bu iş en fena ihtimalle beni iflâsa sürükler iflâs ettiğimi kabul edelim. O takdirde mevcut müktesebatımla şu mahiyette bir memuriyet bulur kendime mütevazi bir hayat temi nedebilirim ve bu mütevazi hayat içinde de pekala saadete ulaşabilirim. Bu düşünce tarzı derhal zihni gerginliğini izale edecek ve ondan sonra daha etrafı bir şekilde muhakeme etmek imkânı hasıl olacaktır. Benim bu işte maruz kalabileceğim zarar azami şu kadar. Bu da beni hiç bir suretle iflâsa götürmez. Kaldıki şartlar şöyle ve şöyle olursa pekala benim bu işde kâr etmem de mümkün. Ben kâr edeceğimi ümit edeyim ve kâr etmek yahut asgari zarar etmek için takip edeceğim yolu sükûnetle düşüneyim. Bu suretle endişe kontrol altına alınmış ve sinirler gevşetilerek bir zihni huzur temin edilmiş olur. Bu suretle misalleri çoğaltmak ve her endişe veren hadiseye tatbik etmek mümkündür. Netice olarak ihtiraslara, endişelere, korku ve hiddetlere galebe edilmedikçe arzular şuurun kontrolu altına alınarak hiç bir arzunun zihni huzurumuzu bozmasına mani olunmadıkça zihni huzur ve zihni berraklığın temin edilmesine ve zihni melekelerimizden tam olarak faydalanmağa imkân bulunamıyacaktır.

Zihni Temerküz (Concentration) - Dhrana :

Sinirler gevşetilmiş ve zihni gerginlik izale edilerek zihni berraklık elde edildikten sonra saahak, vücudunun mevcudiyetini bile hissetmiyerek bir huzur ve rahatlık içinde tefekküre hazırlanmış olur.

Yoga tefekkürden azami semere almak için rastgele pek çoğumuzun düşündüğü şekilde tedai suretile düşünmeği tasvip etmez. Bir takım zihni eksersizlerle zihni düşünülen mevzu üzerinde temerküz ettirerek bütün melekelerin bu mevzu üzerinde teksif edilmesini ve mevzuun ihatalı bir şekilde düşünülmesini temin etmeğe çalışır. Zihni temerküz eksersizleri yogiyi eksiksiz ve metotlu bir

şekilde düşünmeğe alıştırır ve zihnin rastgele oradan oraya dolaşarak dağılmasına mani olur.

Zihni temerküz kabiliyetini arttırmak için tavsiye edilen en meşhur eksersiz muayyen ve müşahhas bir mevzu meselâ bir gül üzerinde bütün melekeleri teksif ederek önce 30 saniyeden başlıyarak yavaş yavaş temerküz süresini arttırmak ve her gün mevzuu da değiştirmak suretile zihni intihap edilen mezvu üzerinde temerküz ettirmek, meselâ alınan mevzuun gül olduğunu farzedelim rengi ile kokusu ile yapraklarının kıvrımları ile ve daha bütün özellikleri ile zihnen canlandırmak yavaş yavaş zihni katiyen mevzudan ayırmadan güle ait bütün mevzuları gül ekimini gül yetiştirmeği gülle alakalı şiirleri gülün hayatımızdaki ehemmiyetini gülyağı çıkarılmasını hülâsa gülle alakalı mevzuları katiyyen zihni gülden ayırmadan ve bütün yapacağı tedailerle meselâ bülbüle geçmeden güle ait bütün mevzuları düşünerek tüketmek. Zihni berraklığı elde etmek ve tefekkürün en yüksek şekli olan sezgiye ulaşmak için tavsiye edilen eksersiz, zihni boşluk yapmak zihinden her türlü düşünceyi kovarak zihni gevşetmek ve zihni tam olarak dinlendirmektir. Yalnız bu eksersizin yapılmasının söylenmesi kadar kolay olmadığını ve tam bir zihni boşluk yapılabilmesinin ancak uzun çalışmalarla elde edilebileceğini hemen burada ilâve edelim. Endişelerin, idefikslerin parazit fikirlerin tasfiyesi ve yaşanılan anın tam hazzına ulaşılabilmesi ve hakiki saadetin elde edilebilmesi zihni boşluk yapmak itiyadının ve melekesinin elde edilmesi ile mümkün olabilir.

Bu neticeyi elde edebilmek için psikolojide uyanık rüya tabir edilen usulde şuur altını alabildiğine serbest bırakarak şuura çıkarmak ve zihnin rastgele hayaller düşünceler içinde yuvarlanıp gitmesine yol hazırlamaktır. Her gün bir süre tatbik edilecek uyanık rüya ancak uzun bir süre sonunda bir an gelip hiç bir şey düşünmeden öylece uzun bir zaman kalmak ve ayni zaman içinde bütün

melekelerin uyanık ve berrak olmasına yol hazırlar. Ayni zamanda kendi kendine psikanaliz olarak vasıflandırabileceğimiz bu eksersiz şuuru genişletmek bakımından da gayet faideli bir eksersizdir.

Sezgi suretile düşünme - Dyana ve Samadhi :

Zihni temerküz kabiliyeti geliştirilmek ve zihni boşluk yapmak melekesi kazanılmak suretile yogi düşüncenin en yüksek şekli olan sezgi yahut intuition yolu ile düşünmeğe hazırlanmış olur. Sezgi zihnin bir takım kestirmeler yaparak düşünce ile varılamıyacak neticeleri sezinlemesidir. Ancak sezgi yoluyla yogi alemşumul hayatiyetin bir cüzü olduğunu hisseder ve kendisini alemşumul hayatiyet içinde teşhis eder ve külle birleşmenin hazzına varır. Ancak sezgi yolu ile varlığın sebeb ve manasını kavrarmış olur. İşte bu suretle Sadhak giriştiği tecrübenin neticesine ulaşmış ve Samadhi tabir edilen mutlak saadete varmıştır.

Yoga'nın günlük hayatlarımıza tatbik değeri :

Yoga Hinduizm dışında ve bir teknik mistik olmaktan başka sinirleri ve zihni gevşetme ve dinlendirme zihni ve beden sağlığı, zihni melekeleri geliştirmek, zihni temerküz kabiliyetini arttırarak daha sistemli düşünmeğe alışmak, şuuru genişletmek şuur altından faydalanmak hususlarında hepimizin günlük hayatlarımıza tatbik edilebilecek usuller ve eksersizlerle bize zihin ve beden sağlığı içinde endişesiz bir huzur ve saadet yolu açmaktadır. Selim hissin icabı olan bu basit kaidelerin garp medeniyeti içinde gözden kaybedilmiş olması Medeniyetimizin zihni kifâyetsizliğini göstermektedir.

Konuşmamı bitirirken sözü Fransız Doktor Donneye bırakıyorum. (Derin ve doğru teneffüsün, sıhhî gıdanın zihni temerküz ettirmenin, sinirleri gevşetmenin müşterek kültür mirası olarak benimsediği bir medeniyet, bir kozmik garabet, insan türüne karşı bir cinayettir.)

İstanbul Localarının Çalışma Günleri

Nisan - 1964	Mayıs - 1964	Haziran - 1964	
1 — Çarşamba	—	—	Ahenk - Libertas
2 — Perşembe	—	—	Ülkü - Freedom
3 — Cuma	1 — Cuma	—	Kültür - Devrim
4 — Cumartesi	2 — Cumartesi	—	İdeal
5 — Pazar	3 — Pazar	—	—
6 — Pazartesi	4 — Pazartesi	1 — Pazartesi	Hakikat - Şefkat
7 — Salı	5 — Salı	2 — Salı	Hürriyet - Ülke
8 — Çarşamba	6 — Çarşamba	3 — Çarşamba	Atlas - Hulus
9 — Perşembe	7 — Perşembe	4 — Perşembe	Kardeşlik - S. Dostlar
10 — Cuma	8 — Cuma	5 — Cuma	Müsavat - Erenler
11 — Cumartesi	9 — Cumartesi	6 — Cumartesi	—
12 — Pazar	10 — Pazar	7 — Pazar	—
13 — Pazartesi	11 — Pazartesi	8 — Pazartesi	Sevgi - Delta
14 — Salı	12 — Salı	9 — Salı	Fazilet - Humanitas
15 — Çarşamba	13 — Çarşamba	10 — Çarşamba	Ahenk - Libertas
16 — Perşembe	14 — Perşembe	11 — Perşembe	Ülkü - Freedom
17 — Cuma	15 — Cuma	12 — Cuma	Kültür - Devrim
18 — Cumartesi	16 — Cumartesi	13 — Cumartesi	İdeal
19 — Pazar	17 — Pazar	14 — Pazar	—
20 — Pazartesi	18 — Pazartesi	15 — Pazartesi	Hakikat - Şefkat
21 — Salı	19 — Salı	16 — Salı	Hürriyet - Ülke
22 — Çarşamba	20 — Çarşamba	17 — Çarşamba	Atlas - Hulus
23 — Perşembe	21 — Perşembe	18 — Perşembe	Kardeşlik - S. Dostlar
24 — Cuma	22 — Cuma	19 — Cuma	Müsavat - Erenler
25 — Cumartesi	23 — Cumartesi	20 — Cumartesi	—
26 — Pazar	24 — Pazar	21 — Pazar	—
27 — Pazartesi	25 — Pazartesi	22 — Pazartesi	Sevgi - Delta
28 — Salı	26 — Salı	23 — Salı	Fazilet - Humanitas
29 — Çarşamba	27 — Çarşamba	24 — Çarşamba	Ahenk - Libertas
30 — Perşembe	28 — Perşembe	25 — Perşembe	Ülkü - Freedom
—	29 — Cuma	26 — Cuma	Kültür - Devrim
—	30 — Cumartesi	27 — Cumartesi	İdeal
—	31 — Pazar	28 — Pazar	—
—	—	29 — Pazartesi	Hakikat - Şefkat
—	—	30 — Salı	Hürriyet - Ülke

G